

4107.

A BABONÁRÓL.

A magyar nép

és

a serdültebb ifjuság számára.

IRTA:

SIRISAKA ANDOR,

pécsi tanító.

Ára 50 kr.

PÉCSETT,

NYOMATOTT RAMAZETTER KÁROLY KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1886.

20779

Nagyságos

AIDINGER JÁNOS,

kir. tanácsos, polgármester urnak,

az irodalom és tanügy lelkes barátjának

mély hódolata jeléül ajánlja

a szerző.

ELŐSZÓ

a művelt olvasó közönséghez.

Ha éber figyelemmel tanulmányozzuk a magyar köznép szokásait és műveltségét, azon szomorú meggyőződésre jutunk, hogy a felvilágosultság tekintetében ott van a mi jó népünk ma is — a felvilágosult XIX. században! — a hol ezelőtt évtizedekkel, sőt évszázaddal volt.

Vannak derék papjaink, kik templomainkban hirdetik Isten igéjét, követésre ajánlják az egyház parancsait s az imaházon kívül a szó szoros értelmében lelki pásztoraik a népnek; vannak képzett tanítóink, kik a vallás és erkölcs tanain kívül az ismeretek elemeiben oktatják gyermekeinket s az iskolán kívül a népet; a népművelődés céljából itt-ott népkönyvtárak és olvasóköri is alakultak; vannak elég jól szerkesztett néplapjaink, melyek szintén hatalmas tényezők a népműveltség terén, a népies irányú jó könyvekben sincs ma már nagy hiány: szóval a tudomány elemeihez való hozzáférés, a vallás s az erkölcsök által való tökélyesbülés napjainkban száz uton-módon van már népszerűsítve, — és mégis — mint fönnebb is mondtam — sok tekintetben ott vagyunk a népműveltség terén ma is, a hol régen voltunk.

Mi ennek az oka, hol a baj forrása s hogy lehetne itt segíteni? Rámutatok.

Hogy a köznép még napjainkban is annyira műveletlen, ennek egyik okát azon valláserkölcsi és tudományellenes szokásaiban és tetteiben kell keresnünk, melyet **babona** néven ismerünk. Mert nincs az igazi vallásosságnak, az erkölcsiségnek, a tudománynak s a művelődésnek veszélyesebb és megátalkodottabb ellensége a **babonánál**. A hol ezek a gyomok gyökeret vernek, kipusztítják onnét a művelődés és jó erkölcsök utolsó csiráját is. Ilyen hatalmas ellenség ellen — azt hiszem — érdemes harczra kelni s annak mikénti legyőzetésével tüzetesen foglalkozni. A babona ellen küzdenie kell a papnak, tanítónak, minden művelt embernek, minden nem babonás egyénnek. Épen ezért minden szó és minden tett, mely a **babona ellen** emelkedik s azt kiirtani törekszik, nagy szolgálatot teljesít a népnevelés-ügye s így a népművelődés érdekében.

Igaz ugyan, hogy a jó pap és a jó tanító a maga hatáskörén belül sokat tesz, de ő is vezetőre szorul. Irodalmunk volna hivatva őket nehéz munkájokban támogatni az által, hogy e sok oldalú tárgyat egységes munkában megvilágítva, fejtegetve, utmutatóul szolgáljon nekik.

Igy gondolkodott a magyar orvosok és természetvizsgálók testülete is, midőn ezelőtt tíz évvel 300 frt pályadíjat tűzött ki oly népies irányú mű megírására, mely a népéletben oly buján tenyésző babonás hitet és szokásokat összegyűjtve azokat ismerteti és kiirtani törekszik.

A nyertes **Varga János** lett „**A babonák könyve**“ című művével. E munkát — nyugodt lelkiismerettel mondhatom — nemcsak átolvastam, hanem a szó szoros értelmében át is tanulmányoztam. Nem

czélom e pályanyertes mű bíráló bizottságának ítéletét kicsinyíteni, de azt merem állítani s be is fogom bizonyítani, hogy ez a könyv nem a magyar köznép kezébe való. Haszonnal olvashatja ezt s talán még jól is mulat mellette az intelligens s valóban képzett, művelt egyén, kinek hitét semmi a világon meg nem változtatja, de nem ám az iskolázatlan pórnép.

Ha a tanulatlan ember e művet végig olvassa, talán kijózanodik babonás tévhitéből, de egyuttal igaz vallásában, igaz hitében is megingattatik, mert e munka hasonlít az olyan kétélű törhöz, mely egyik élével a veszélyes sebet vágja ki és gyógyítja — a babonát irtja, a másik élével az egészséges, ép testet sérti meg — a vallásosságnak ad itt-ott egy szurást, a mennyiben a vallásos csodákról kicsinylőleg és igen sértően nyilatkozik. Szépen megköszönnők az olyan orvos fáradságát, ki operálás alkalmával a szemünkről a veszélyes hólyagot lemetszi s ugyanakkor azt a szemet nemes és ép részeiben is megsérti, tönkreteszi. Már pedig Varga János így járt e könyvével.

Beláthatjuk tehát, hogy ilyen művet, ha azt a köznép kezébe adjuk, annyit használunk, épen annyit — ha ugyan többet nem — ártunk. Szerencsére ez a könyv nincs nagyon elterjedve a nép között, legalább a mi vidékünkön nem igen olvassák. Az is nagy hibája e könyvnek, hogy sikamlós részei miatt a serdültebb ifjuság kezébe nem adhatjuk. E könyv tehát — daczára, hogy pályanyertes mű — nem felel meg czéljának.

Ugyancsak a hetvenes évek közepén **Kármán József** ujverbászi református lelkész is irt egy könyvet „**A babonáról**“, mely munka, mint szerző előszavában mondja — miután a magyar orvos és

természetvizsgáló társaságnak bíráló bizottsága ezen pályázott művet is 1875-ben, főkép népszerű irányjáért, dicséretre méltónak s szintén kinyomtatásra érdemesnek ítélte — a világ könyvpiacán meg is jelent. Kármán e könyvének elején sokkal helyesebb uton halad, mint az előbb említett mű írója. Később azonban ez is oda tér. Épen olyan kiméletlenséggel szól a vallásos csodákról, mint Varga. Ez is gyógyítja a betegséget és árt az egészségnek. Szóval: a rendszeretelenségen kívül körülbelül Varga hibájába esik Kármán is. Tehát, mint népkönyv, ez sem felel meg céljának.

„**A babona**“ cím alatt 1879-ben is megjelent egy munka. Irta: dr. **Simar Theophil**, hittanár a bonni egyetemen. Magyarra fordította a budapesti növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolája. E mű főleg vallás-bölcseleti szempontból foglalkozik a babonával s így csakis tudományos emberek számára lett írva, tehát ez sem a babonás köznép kezébe való.

Tudtommal nem jelent meg az utóbbi évtizedekben több mű, mely kizárólag a babonáról ír s küzdené ellene.*)

Hírlapirodalmunk, mely a babonák ismertetésével és kiirtásával foglalkoznék — nincs! A szenzációs hírekben egyik lap a másikat igyekszik fölülmulni, túlszárnyalni, de a köznépet babonás szokásából kigyógyítani — nem korszerű, nem fizeti ki magát, nem divat! Politikai célokra, teszem azt

*) Ezelőtt 64 évvel is megjelent egy könyv a babonáról, melynek ez a teljes címe: „A babonának és az ő sokféle nemeinek rövid előadása. A tudatlanok tanítására és a félékenyek megnyugtatóására. Közre bocsájtotta Putz Antal. Esztergamban, nyomtatott Beimel József betűivel s költségével. 1822.“ Ez a munka ma már antiquariusnál sem igen kapható s irányánál fogva sem volna használható manapság.

képviselő-választás alkalmával a pórnép „polgártárs“, azután a legtöbb esetben, — kifacsart citrom!

Apróbb könyvecskék, melyek némileg a babonával is foglalkoznak s inkább valók a köznép számára, mint az előbb említett három mű, ime ezek: **Györgyössy** Rudolf által szerkesztett népirodalmi füzetek, a „Jó könyvek“ közül „Az ördög orsója“ **Mikszáth** Kálmántól és „A lutri koldusa“ **Mayer** Miksa tollából.

A babonáról olvashatni még közleményeket a „Magyar Lexicon“-ban (II. kötet, 404. lapon), a „Paedagogiai Encyclopediá“-ban (2. füzet 63. lap) és csekélységem is irt egypár kisebb-nagyobb cikket a babonáról.*)

Mindezen kis könyvek és cikkek, melyek a babona ellen irattak, csak parányi cseppek a tengerhez, csak parányi homokszemek a Szaharához.

Már most az a kérdés, volna-e jogosultsága, megérdemlené-e a pártolást és terjesztést az olyan munka, mely **csak** a veszélyes sebet igyekeznek gyógyítani, a hályogot levágná ugyan a szemről, de az ép, egészséges testrészt megkimélné? Szerény véleményem szerint igenis nagy szükség van ilyen **népies irányu, de vallásos szellemű** műre, mely népünket babonás tévhitéből kigyógyítani volna hivatva, oly módon, hogy az vallásosságában ne csak meg ne ingattassék, hanem meg is erősítettessék.

*) Lásd: „Pécsi Figyelő“ XIII. évf. 2. sz., „Budapest“ IX. évf. 109. sz., „Magyar Háziasszony“ IV. évf. 38. sz., „Álfold“ 1885. (?) sz. „Pécs-baranyai nagy képes naptár“ 1886. év, „Magyar munkás naptár“ VIII. évf., „Szözlészeti, borászati és gazdasági lap“ 1886. 6—10. sz., „Pécs“ V. évf. 8. 9. sz., „Zalai Közlöny“ XXIV. évf. 13. 14. s 15. sz., „Katholikus-Népbarát“ 3. sz. „Veréb Jankó“ 1886. 6. sz., „Néptanoda“ XIX. évf. 18. sz., „Gazdasági Néplap“ XII. évf. 5. sz. stb.

A nép fölvilágosítása a vallás útján! *Ez volt elvem a multban s ettől nem térek el a jövőben. Ez a szellem vezérelte tollamat jelen könyvem megírásánál is, melyet könnyen megérthető, népies — de azért nem pongyola-írályban irtam meg. Művem megírásánál hármias czélt tűztem magam elé: olvashassa azt a köznép, a mindkét nembeli serdültebb ifjuság kezébe is adhassuk és az iskolázott, művelt ember is élvezetet találjon abban.*

Könyvemben szólok először a babonáról általában, felemlítvén annak mysztikus eredetét és az ő hit babonás alakjait; irok a boszorkányokról és a babonások azon szokásairól, amiket a járványos betegségek s különösen az állatjárványok alkalmával szoktak tenni; megemlítem, mit tesznek a babonások az aszály (szárazság) idején; igyekszem a kísértetekről is levonni a leplet; röviden felemlítem a garabonczyás diákokat, táltosokat, vagy váltottakat; megmagyarázom mit ért a nép lidércz alatt; ez után áttérek az utonjárókra vagy sirból kikeltekre; majd a sárkányokkal foglalkozom s felkeresem a kincsőrző lelkeket is; bemutatom a babonás köznép orvosait: a kuruzslókat, (javasasszonyokat) s ezek pokoli patikáját; leírom, hogy mit tartanak a babonások az álomról; ugyan e pontnál felszólalok a lutri ellen; ezek bevégzése után felsorolom a babonás napokat, számokat, állatokat, növényeket és ásványokat, úgy szintén a bűbájosságról és jóslásokról is beszélek; végre az apróbb babonás mondásokat közlöm; függelékül nedig az igaz vallás és a babonás tévhit közti különbségeket fogom könnyen megérthető írályban fejtegetni.

Mindent röviden. de velősen!

Szoktassuk tehát népünket az értelmet és műveltséget, a vallást és tudományt fejlesztő könyvek olvasására, hogy az agyrémeket a hit és a meggyőződés fáklyatüzével világíthassa meg önmagának, mert beteg az agy, ha a lehetetlenségek nyomása alatt saját képzeletében félelmet ébreszt — saját ijesztgetésére. Használjuk az agyat rendeltetése céljára: a gondolkodásra és ne hagyjuk a természet eme kincsét önmagunk hátrányára parlagon heverni. A vallásos felvilágosodottság kutforrása minden haladásnak. Ember névre csak az tarthat számot, ki mint ember gondolkodik és Isten nevében előre és mindig előre törekszik. Akik a fönnebb említett iránynak s elveknek hívei, a tanulatlan köznép igazi barátai, akik az embert vallásosságában meghagyni, de a babonából kigyógyítani és egyebekben felvilágosítani törekszenek, akik könyvem szükségességét elismerik, azoknak a pártfogására számítok is.

Legnagyobb bizalommal fordulok a papsághoz és kartársaimhoz, mert tagadhatlanul ezek érintkeznek a néppel legtöbbször s ezek tehetnek a nép érdekében legtöbbet. Hiszem is, hogy reményemben nem csalódom. Hiszem is, hogy a lelkészek és tanítók művem a megérdemelt figyelemben részesítik és azt minél tágabb körben terjesztik is.

Nem kiméltem sem időt, sem fáradságot, megtettem a mit tehettem. A többi a nagy közönség dolga.

Hogy az imént vázolt iránynak megfelelt-e művem és miként sikerült az említett hármas célzt egyesítenem, ennek méltatása és nyilvánosságra hozása a részrehajlatlan s elfogulatlan bírálók dolga lesz.

Pécsett, 1886. május 1.

A szerző.

A babonáról általában.

Mihály szomszédunknak a mult éjjel akkorát pattant az uj almáriumja, mint egy pisztoly durranása. Másnap halálsápadtan jött hozzám elmesélni, hogy házában bejelentette magát a halál, mert az almárium recscsenése mást nem jelenthet, mint váratlan halálesetet. Megmondtam Mihálynak, hogy bizony ő, ha ezt elhiszi, akkor nagyon babonás ember. Megmagyaráztam az öregnek, hogy ne higyen el ilyesmit, mert az az ártatlan butordarab nagyon is természetes törvénynek lett áldozata. A természettanból tudjuk, hogy a hidegségnek összehuzó ereje van, a melegség pedig kiterjeszti, kitágítja a testeket. A butorok farészecskéi a hűvösebb szobá levegőjétől is némileg összehuzódnak. Erre aztán kezdetét veszi a szobafűtés, akkor olyan rohamosan kezdenek a külső farészecskék a melegben kitágulni, hogy az bizony többnyire egy kis repedéssel jár. Ezt a természet törvénye diktálja így, a természetes dologban pedig ugyan semmi boszorkányság sincsen. A babonás ember azonban megrémül a butor-recscsenéstől s azt tartja róla, hogy bejelentette magát a halál s — oh jaj! — valaki elpatkol a házhoz tartozók közül.

Ezelőtt néhány évvel a nagy szünidőben az Alföldön utaztam. Egy forró nyári nap délutánján

vészterhes felhők borították be az imént még tiszta derült eget. Néhány percnyi erős szélvihar után elkezdett a jég esni. Ilyenkor az Alföld némely vidékén a ház ura a küszöbbe vágja a fejszóját, azt hívén, hogy ezzel eláll a jégeső. A ki ilyesmit tesz és ilyesmivel hiszi a jégesőt elállítani, az szintén babonás ember. A nem babonás és vallásos ember úgy vélekedik, hogy a jégesőt Isten csapása gyanánt kell tekintenünk és azt nem is lehet elállítani semmiféle hókuszpókuszszal.

Némely babonás embernek meg a garabonciás diákra van panasza, ha a jégeső elveri a határt. (Hogy miféle legény ez a garabonciás, erről majd később többet fogunk hallani.)

A Juli néni meg a boszorkányokra fogja, ha a marhája elhull, vagy esetleg, ha kolerajárvány uralkodik a vidéken, ennek is a boszorkányfélék az okozói. Juli néni is csak olyan babonás, mint a Mihály szomszéd.

A mult héten megsántult a Márton gazda sárga csikója. Elment a szomszéd megyébe levő Piripócs faluba a Füves Mária javasasszonyhoz orvosságért. Kapott is ott jó pénzért olyan kitűnő orvosságot, a mitől egy hét múlva már nem sántított a sárga csikó, mert biz az tisztára megdöglött. Okos ember állatorvoshoz megy olyan esetben, ha egyik-másik jószágja beteges lett, nem pedig ostoba kuruzslóhoz.

A mi Jancsi kocsisunk meg azt hiszi, hogy kísértetek vannak a világon, akik éjjel 12 órakor fehér lepedőben kujtorognak mindenfelé, de legjobban szeretnek a temetők tájékán sétálgatni.

Jancsi is babonás legény. Nem is csoda, mert még a nevét sem tudja olvashatóan leírni. Az iskolát pedig csak hirből ismeri, mint az egyszeri katona a feketé kávé.

Péter gazdának meg mindig kincskeresésen járt az esze. Addig ásott, turt, furt a föld mélyében, míg végre rászakadt egy sziklakő s ott hagyta a foga fehérít s az egész testét szőröstül bőrostül. Agyonnyomta a szikládarab. Ugy kell az olyan buta embernek, a ki kerüli a munkát s a föld alatt keres kincset.

Pali bácsi már öt hét óta mindig számokkal álmodott. A számokat berakta a lutriba. Eleinte csak tiz krajczárt tett, aztán huszat, később, — hogy egyszerre sokat nyerjen — forintjával vitte a pénzét a sarki boltosnak. Addig rakta a hatosokat, huszasokat és forintokat, míg végre a lutrira ráment a háza, szállője, földje, — de azért egy hunczfut krajczárt sem nyert sohasem. Hja! okos ember nem is viszi a pénzét a lutriba, hanem megtakarítja, vagy pedig a póstatakarékpénztárban kamatoztatja.

Igen sok babonás embert és sok babonás szokást és mondást ismerek még. Mindenről később többet fogok szólni. Kóstolónak ennyi is elég. Most tehát úgy általában fogok a babonáról szólni.

Lássuk már most, valjon miféle fán terem az a babonaság, és mi az tulajdonképen?

A felhozott példákból azt tanulhatjuk, hogy a babonaság nem más, mint a józan észnek megtévelyedése. Lelki betegség, mely azonban — hála Istennek — nem épen gyógyíthatlan baj. A babonaság

oktalan hit, a mit se a tudomány, se a vallás tételeiből igazolni, kimagyarázni nem lehet. Legáltalább elfogulatlan józan észszel — nem. A babonás hit és képzelem ellensége az igaz hitnek és a felvilágosodásnak, akadályja az erkölcsi tökéletesedésnek, megrontója egyesek boldogságának, sőt nem ritkán még a vagyoni tönkrejutásnak is okozója. Ha az ember valami dolognak olyan erőt tulajdonít, a mivel az nem bír és nem bírhat; ha az ember valami nagyon természetes dolgot épen természetellenesen magyaráz — az a babonáság. Tehát a babona annyi, mint álhit, vagy balhit, e szó pedig téves, vagy alapítalan hitet jelent, vagyis az igazi hitnek jogosulatlan torzképét fejezi ki. Érthetőbben szólva, ezen szó: babona tévedő hitet, hamis hitet jelent. Babona például az, ha valami égi s természeti tüneménynek, teszem napfogyatkozásnak, csillagesésnek, üstökösnek, a hold udvarának, a a szivárványnak, a bolygó tűznek; továbbá, ha valami számnak, állatnak, növénynek s ásványnak, valami törésnek, valami vénasszonyi kuruzsolásnak, vagy még más sokféle emberi és állati cselekménynek szerencsés vagy szerencsétlen következményt, sőt mindezeknek sokszoros bűbajos és isteni csodaerőt tulajdonítunk.

Minél józanabb eszű az ember s minél többet olvas és tanul, annál kevésbé babonás. Tanult ember minden dolognak és jelenségnek természetes okát keresi: a tanulatlan mindig természetellenes, képtelen okokat tételez föl. A művelt ember gondolkodik, észlel; a tudatlan képzelő-

dik és vakon hisz. A legegyszerűbb dologban, a mit szemével láthat s eszével tudhat, a legbolondabb rendkívüliséget hiszi és képzeleli. Mindig és mindenben természetfölötti csodát és boszorkányságot kerget.

Ezek előrebocsájtása után vizsgáljuk a babona eredetét és az őshit babonás alakjait.

A babona eredetét azon korból veszi, mikor az emberiséget még a sötét tudatlanság uralta. Ha visszafelé haladunk a régi századokon keresztül, elérünk oda, a hol a művelődésből még nagyon kevés irmag mutatkozik, mikor az emberi műveltség még csecsemő korát élte, — oda már nagyon közel van a babonák forrása. A babona szivós gyökérszáalai ezer meg ezer évvel nyulnak vissza a multba s a kegyeletes unokák azt, mint apáik keserves örökségét, nagyon féltékenyen őrizték és még ma is sokan őrzik. Ugy tesznek, mint elődeik, mert apáik is úgy cselekedtek s mert jobbra, helyesebbre senki sem tanítá őket.

Az ismeretekkel nem bíró s gondolkozásra nem képesített ember a természeti testeket nem vizsgálta, a tünemények okai után nem kutatott, hanem azokban természetfölötti jelenségeket vélvén, magukat ezen testeket és tüneményeket istenítette és imádta. Így származott a pogányvallás számtalan istene és a hozzájuk fűzött ezerféle helytelen fogalom.

Réges-régen minden ligetnek, minden barlangnak, folyónak, pataknak, erdőnek, mezőnek külön jó és rossz szelleme volt. A jó és rossz istenektől s szellemektől féltő pogányok képzelete alkotta azt a sok képtelenséget, mely a babona

neve alatt maig is fennáll. A pogányok még a jó Istent is párosával, tízével, húszával képzeltek. Az egyik istennek több erőt és hatalmat tulajdonítottak, másiknak kevesebbet. Volt főistenük, sőt istennők is voltak s ezeknek egész családjuk. S ezek mindegyike tett-vett az emberek sorsában. A vallásosság sajtóságos rajongásával hittek az első népek főpapjaikban, kik álmokat fejtettek, jelekből jövendöltek. Ezek meghallgatása előtt a népek ezre a világ minden kincséért soha nagyobb vállalatba nem fogott. Ilyenek voltak az egyiptomi álmofejtők, ilyenek a régi magyarok karkánjai, vagy táltosai, kiknek jós-szavai úgyszólván szentírása volt a népnek. A népek első családjai mind rabjai voltak e zagyva hitnek. Különbség, ha volt közöttük, legfőlebb annyi volt, hogy egyik több, a másik kevesebb istenben és szellemekben hitt. A hevesebb mérsékletűek, tesszem azt a keleti népek, mint erősebb képzelődéssel bírók, legjobban beletévedtek a babonás hit tekervényes utába. És innét van ma is, hogy a keleti népek — a kik közé jó magunk is tartozunk — leginkább hittek és hisznek még a babonás dolgokban.

Sem a közel kétezredéves kereszténység, sem a terjedő művelődés nem volt képes eddig a babonát kiirtani; mert gyökerei a kevésbé tanultak könnyenhivőségéből bő táplálékot nyernek. Nem lehet tagadni azonban, hogy tanultabb egyéneknél is fordul elő néha babonáság, de ennek csak ártatlanabb nemei. Ismerek egy ujságíró fiatal embert, aki elvégzett vagy tizenhárom iskolát — némelyiket kétszer is — s mégis úgy fél

a 13-as számtól, meg a pénteki naptól, mint az ördög a tömjénfüsttől. Egy fiskális ember meg mindig jobb lábbal szokott felkelni, mert ha bal-lal lépne ki, azt hiszi, egész nap szerencsétlen lenne. Az ilyen emberek nem hisznek ugyan a babonában, sőt annak képtelenségét tisztán látják s a legtöbben szégyenlik is bevallani, hogy vannak babonás nézeteik; — és még sem tudnak azoktól szabadulni. Ennek oka az, hogy a babonás nézeteket már zsenge gyermekkorukban szívták magukba a családi körben vagy a tudatlan házi cselédek között s olyan mélyen vésődtek a fogékony gyermeki lélekbe, hogy azt többé a felvilágosult értelem sem képes onnét kitörülni. A ki pedig egyszer beléelte magát a babonás hitbe, az nehezen rázza le magáról ezt a belé kapaszkodó kullancsot.

A mindennapi tapasztalás továbbá azt is mutatja, hogy a babonás embernek nem lehet olyan bolondot mondani, a mit szentül el nem hinne. Nincsen olyan babonás hóbortoskodás, a mit a babonában szenvedők el ne követnének. Mindent készpénznek vesznek, minden nem igazat elhisznek, de amit a józan ész tanácsol nekik, amit papjaik hirdetnek s a mire tanítóik oktatják, azt elhinni s úgy cselekedni — nagyon kevésnek van hozzá kedve. Olyan a babonás ember, mint az egyszeri anyóka, akinek az obsitos fia megjövén Olaszországból elmesélte, hogy mi mindent látott, hallott s tapasztalt Taliánországban. Ott olyan nagy templomot látott, hogy mikor a pap azt mondta: „Dominus vobiscum!” egy huszár lóháton vágatott a templomba a kó-

rus felé s amikor intett a kántornak, csak akkor mondta ez rá az: „Et cum spiritu tuo“-t. Elmesélte, hogy ott lent Taliánországban olyan bolond meleg van még télen is, hogy az embernek csak ki kell dugni az ablakon a nyers szalonnát s egy minutum alatt szépen meg van piritva s már jóízűen elfogyasztható. Sokat mesélt az obitos s minden szavát elhitte az öreg édes anyja, de a mikor arra tért át, hogy repülő halat is látott, akkor már megszűnt az öreg anyóka hinni. Ilyen bolondot, hogy t. i. repülő halak is vannak a világon, ő el nem hisz, még a Hergó páternek sem! Ilyenek a babonás emberek is. Hiszik a hazudságot s nem hisznek a valóságos dologban.

Az is tény, hogy legtöbb babonás embernek legfőbb szenvedélye, hogy a hallott meséket tiszszerezve, százsorozva, szóval nagyitva tovább adja. A szunyogból is elefántot csinálnak. Épen a babonás emberekre illik legjobban az a közmondás! Egy bolond százat csinál. A babonások egymást bolondítják, mint a farsangi bohócok. Füllentenek és hazudnak gyakran és nagyokat.

A babonás ember még az éjjeli sötétségtől is úgy fél, mint a magyar dohányt áruló paraszt a fináncztól. Minden sarokban, bokorban, árokban finánczot — vagy akarom mondani kísérteteket és szellemeket vél látni s már naplemente után egy előtte hirtelen fölrebbenő madárka s egy orra alá zizegve lehulló falevél is képes félholtra ijeszteni.

Az is szent igaz, hogy a babonáskodás igen sok esetben veszedelmesebb a gonoszságnál. Mert

aki rossz, az legalább számít is, és ha valami bűn elkövetése nagy fáradságába kerül, még vissza is rettenhet s nem vág olyan veszedelmes dologba, melyben benntörnék a bicskája, nem vág olyan nagy fába, melyben benntörnék a fejszéje. De a babonás ember nem számít, nem gondolkodik, hanem, mint az örvült, a vak, butaságában megy előre föltarthatlanul, ha a saját nyakát szegi is.

Az életről tudjuk, hogy a közhíreműlet milyen ragadós baj. Emlékezzünk csak vissza a kolerára. Az bizony a legműveltebb embert is egy kicsit megijeszti. A műveletlen ember pedig az ilyen bajban elveszti a fejét. Azt sem tudja, hogy fiú-e, vagy leány? Míg az okos ember — ismerve a baj okát s eredetét. — annak helyes orvosságát keresi, addig a babonás ember a legtöbb betegség s különösen a járványos betegségek okát is, meg orvosságát is babonás utonmódon kutatja.

A babonás ember a pestist vagyis fekete halált, az éhhalált és kolerát is alakba önti és azt valami kiaszott, sovány, összetöpörödött emberi lénynek képzelem, a kit mindenki nem lát s a ki úgy vándorol vidékről vidékre, mint a drótos tót és csak a sűrű erdőben tart pihenést. Akárhány babonás ember van a világon, a ki meg is merne rá esküdni, hogy látott már ilyenféle szörnyeteget. Az ilyen téves hit abban leli magyarázatát, hogy a babonás ember rendesen igen ijedt is lévén s ijedtében olyasmit is vél látni, a mit nem lát és olyasmit is elhisz, a mit nem hihet el az esze. Csak jól kinyitná a szemét, akkor látná, hogy tulajdonképen nem lát semmit.

Még a közönséges, ártatlanabb babonás emberek hagyján! Nagyobb baj már az, ha valaki nem privátpássióból, hanem hivatalosan babonás. Anyagi haszonért, pénzért bolondítja a világot, mint a kuruzslók, a javasasszonyok, angyalcsinálók, bábadoktorok s több efféle világcsaló s népámító vén satrafák! Ezeket kiirtani volna csak az igazi herculesi munka! Nincs ember, nincs könyv, nincs törvény, rendelet, mely képes volna ezt a tűzre való gonosz fajzatot kiirtani!

A mi még legnagyobb baj — mint az imént is mondtam — ez az, hogy a babonának igen sok ápolója akad a hasznáért; mert nem tréfa, hanem nagyon is szomorú valóság, hogy a babona sok embernek a kenyérkeresője. Addig, míg olyan ember lesz a világon, aki hisz a boszorkányok létezésében s ezek működésének véli betudni a járványos betegségeket; míg lesz, aki elhiszi, hogy az eltemetett ember lelke fehér vászonlepedőben jár haza kísérteni; míg valaki hisz a garabonczyásokban és a táltosokat, vagy váltott-gyermekeket a boszorkány porontyával véli kicseréltnek; míg olyan ember él a föld hátán, ki a nagyon is természetes tüneményeket például a bolygó tüzet, vagy lidérczet a szellemek rossz szolgájának tartja; míg ember hisz az útonjárók, vagy sirból kikeltek létezésében, a hétfejű vízmegivó sárkányokban, a kincsőrző lelkekben; míg akad ember, aki az újabbkori csodákat mind elhiszi; míg olyan tanulatlan emberek léteznek a világon, akiknek a vén kuruzsoló asszonyok az orvosuk s ezeknek szedett-vedett ronda kotyvasztéka az orvosságuk; míg olyan ember lesz

a föld hátán, ki a bájital (varázsital), bűvereklye, (amulet) megigézés és erőlekötés lehetőségének hatalmában hisz; míg egyesek az álmodást is a babonával kötik össze; míg akad ember, aki a babonás számok, napok, állatok, növények s ásványok után is szerencsét, vagy szerencsétlenséget jóslat magának s azt elhiszi; míg lesznek emberek, kik hisznek a jövendőmondóknak s hisznek más ezer babonás szokásban és mondásban: addig jó keresete lesz az olyan gazembereknek, akik a mások ostobaságából élnek.

Szomorú tény, hogy akárhány világcsaló — köznapi nyelven: „schwindler“ — táplálkozik még mai napság is a babonás nép hiszékenységén s ezeknek bizony nagy okuk van azon dolgozni, hogy a babonának valahogy ki ne vesszen a magja. Pedig ebből a magból, hej! de sokszor nő olyan veszedelmes gyümölcs, melynek nemcsak egy ember, de százan iszszak meg a levét. Természetesen ezt babonája válogatja; mert némi apró-cseprő babonás hit vagy szokás még senkinek sem árt, míg némely babona után holtig busulhat egyik-másik babonás ember.

Vannak a népbabonának olyan általános, egyszerű alakjai, melyek minden nemzetnél — úgy szólván — ugyanazon formában s ugyanazon név alatt ismeretesek, akiknek állítólagos rendkívüli természetétől és emberfölötti titkos hatalmától egyaránt fél és retteg a babonás ember az óperenciás tengeren innen is, meg túl is. Ezeket szedjük sorban.

A babonás ember tanulhat, az okos ember pedig mulathat e könyv további részeinek olvasása alkalmával.

A boszorkányokról.

Pali bácsi a mult őszszel tartotta aranylakodalmát kedves hitestársával, a 66 esztendő Erzsók asszonynyal. Engem is meghívtak e szép ünnepélyre. El is mentem. A vacsoránál épen a Juczi szobalányunk Mári néni nevü édes anyja mellé kerültem az asztalnál.

Elbeszélgettünk szépen egyről-másról, az időről, a rossz emberekről s más egyébről, mig végre a boszorkányokra került a sor.

Megmondtam az öreg máminak, hogy ne beszéljünk olyasmiről, a mi nincs és soha nem is volt. Alig sikerült az öreg anyókéval elhittetnem, hogy a boszorkány csak a képzelődés, félelem és butaság teremtménye. Csak az igen tudatlanok és együgyüek hiszik azt még, hogy boszorkányok vannak s hogy boszorkányozás történik. A kinek csak egy kis józan esze van, az nem hisz a boszorkányok létezésében.

Már ezelőtt mintegy 750 évvel Könyves Kálmán magyarkirályunk kimondotta egy törvényben, hogy boszorkányokról — mert olyan nincs — törvény előtt szó se legyen! S így boszorkányozásért senkit sem szabad kérdőre vonni és vallasni, mivel boszorkányok nincsenek!

Hiába csinálta Kálmán királyunk ezt a törvényt, mert az emberek — akik közül abban az időtájban kevés tudta csak a nevét is olvashatóan leírni — okosabbak akartak lenni a tanult királynál és bizony egyenkint keresték elő a boszorkányokat, sőt úgy hitték, hogy találtak

is. Az ilyen szerencsétlen teremtéseket — akik a babonás tévhit szerint elbirják magukat változtatni mindenféle állattá, legszivesebben pedig kutyává és macskává, továbbá forgó széllé, viharra s más furcsa dologgá — mondom, az ilyen szegény öregasszonyokat a törvény elé állították, kinzó eszközökkel vallatták s egyre-másra égették.

Ezzel a „boszorkány égetés“ mondásommal nagyon kíváncsivá tettem Mári nénit. Arra kért, hogy beszéljem el neki, hogyan is történtek hát azok a boszorkány égetések?

Elbeszéltem az öregnek mindent annak rendje-módja szerint.

Bizony kutya-világ volt ezelőtt pár száz évvel! Abban az időben elégséges vád volt, ha valaki rákiáltotta embertársára, hogy az boszorkány! Az ilyen szerencsétlen flótásoknak jobb lett volna nem is születniök. Elmondtam néhány megtörtént dolgot, amit a Varga János „Babonák könyvé“-ből tanultam.

Ez időben történt, hogy egy öreg ember egy békát, hogy a keresztény vallást kigunyolja, megkeresztelt. A törvényszék elítélte mint boszorkányt és a békával együtt máglyán megégették. (Az igaz, hogy nagy büntetést érdemelne az olyan hitvány ember, aki a keresztény hitet kicsufolja, de azért még sem lehet az ilyen örültre azt mondani, hogy boszorkány.)

Egy bába-asszonyra, a ki különben javasasszony is volt, ráfogták, hogy 2000 gyermeket az ördög nevében keresztelt meg. Ezt is elégették.

Egy mészáros mestert úgy mérték meg a bírák, hogy csak egy negyedkilót nyomott. Természetes, hogy a szegény fejét szintén elégették.

Egy kőmives legényre rákiáltotta a szomszédasszonya, a kinek a lányát a legény faképénél hagyta, hogy boszorkány. Hogy ő látta, mikor a legény fekete kutya képében egy gyereket megharapott. Ugyanekkor a nép a kutyát megfogta és valaki levágott a szőréből egy csomót, a harapás helyére. Szerencsétlenségére a legény vasárnapra egy kissé kicsipte magát, megnyiratta a haját és megborotválkozott. A babonás nép aztán azt fogta rá, hogy a haja vágásán meglátszik a nyoma annak a levágott szőr csomónak, a mit a fekete kutya bundájából nyirtak le. Hiába védte magát a jámbor kőmives legény még a borbélyával is. Bizony elítélték s megégették.

Valami Dókáné nevű öreg asszonyt arról vádoltak, hogy a szomszédjának a kis fiát, aki a kertben édes fát ásott, bika képében megdöfte. Ezt ugyan senki sem látta, de a kis gyerek, a ki különben nyavalyatörős volt, álmában mindig bikákkal vesződött s mikor Dókánét látta, azt mondta, hogy olyan forma volt a bika, mint ez az asszony. Ennyi volt az egész bizonyíték ellenében s mégis elítélték s irgalmatlanul megégették.

Valami vásott, rossz gyerek azt vallotta egy csizmadiainas pajtására, hogy az a határt elvette jéggel. Ilyen ostoba gyerek beszédre is hallgattak a bírák s bizony a borzas inast is megégették a máglyán.

E példákból láthatjuk, hogy nemcsak öreg asszonyra fogták a boszorkány nevet, hanem

férfiakra is. Még a szegedi bíróra, Rózsa Dánielre is ráfogták, hogy boszorkány s ezt is elégették.

Statisztikai adatokkal, számokkal be van bizonyítva, hogy a múlt század végeig Európában nem kevesebb, mint 12 millió ember égett el a máglyán boszorkányság gyanuja miatt. Égbe kiáltó volt az a butaság, melynek ennyi emberélet esett áldozatul!

Ezek hallatára Mári nénivel együtt az egész társaság csupa szem, száj s fül lett. Több ember kérésére elmondtam azt is, hogy miként ki-nozták a régi időben ezeket a szerencsétlen teremtéseket.

Először összepréselték az illető ujjait, hogy a körmei alatt bugyogott elő a vére. Körülcsavar-ták (srófolták) a fejét úgy, hogy a halántékán felpattantak az erek és megrepedezett a fejcsontja. Aztán rákötötték egy a levegőben forgó kerékre s azzal forgatták olyan sebesen, hogy félholtra szédült.

Ez volt csak a vallatás kezdete!

Ezután leültették az illetőt pihenni olyan székre, melyből csak úgy vigyorogtak az erős vasszegek éles hegyeikkel úgy, hogy egy mozdulatra huszonöt hegyes szög is szurta a szerencsétlen testét.

Még ezzel sem volt vége a borzasztó komé-dióknak! Mert ezután a háta közepén összekö-tötték a kezeit, ökleire hurkot vetettek és csi-gával föl s lefelé huzogatták a levegőben. Rá-adásul még borsószalma tüzet gyújtottak alá, megfüstölték s félig megpörkölték — csoda, hogy meg nem ették!

Aki azt hiszi, hogy ezzel a sok hókusz-pókusz embertelen kinzással végét érte a boszorkányvallatás kinzó czeremóniája — az nagyon téved. Csak ezután kezdődött a még vadabb hadd el hadd: a víz próba, vagyis usztatás, és a mérő próba.

Ez a dolog még a Szekeres András komám uramnak is furta az oldalát. Ő is beállott hallgatónak.

Ezt a kettős próbát is elmondtam hallgatóimnak.

A hideg víz próba, vagyis usztatás abból állott, hogy a boszorkánysággal vádolt szerencsétlen embernek kötelet kötöttek a derekára és belevetették a vízbe, akárcsak az uszó-mester a tanítványát. Csakhogy persze ezek a gaz vallatók nem tépőóra usztatták a boszorkányjelöltet, hanem bennhagyták a vízben kénye-kedve szerint eviczkélni. Ha a vádlott a vízben el nem merült, ha tehát esetleg tudott uszni — ami az időtájban ritka dolog volt — vagy amúgy erősebb természetű volt, vagy pedig kövérsége folytán le nem merült a vízben, akkor boszorkány volt. Az ilyeneket kihúzták a vízből s megszáritották a tűzön. Megégették őket, mint a rossz szakácsnék a malaczpecsenyét. Ha pedig az illető lemerült a víz alá, akkor folyton eresztették utána a kötelet, míg a gyöngébb természetűek nem győzték szuszszal s belefúltak. Az ilyenekre aztán nagy bölcsen kimondták, hogy nem volt boszorkány!

Az ilyen ostoba eljárás fölött az ember nevetget is, meg boszankodhatik is, aminthogy a

lakodalmi vendégek egy része mosolyogta a dolgot, mások meg mérgeződtek az ilyen furcsa birói észjárás fölött.

Hátra volt még a mérő próba. Aki ezt is megállta, annak csak innét lehetett szabadulása. Megmérték a szegény vádlottat és ráfogták, hogy az egész ember mindenestül csak egynegyed fontot, vagy egytized fontot nyom, tehát világos, hogy boszorkány.

Ezzel vége volt. Raktak egy nagy farakást, máglyát s azon megégették.

Igy volt ez hajdan. Igy cselekedtek a tudatlanok régen.

Későbbi időkben, mikor az emberek megokosodtak, akkor már nem kerestek boszorkányt.

A felhozott példák eléggé bizonyítják, hogy mit tartson az okos ember a boszorkányokról.

Akik hallották ott a lakodalmi mulatságon ezeket a históriákat, azok ki is józanodtak babonás tévhitükből. Reményilem, hogy azok sem hisznek ezentúl a boszorkányokban, a kik ezeket a sorokat figyelemmel végig olvasták.

Hallgassunk tehát papjainkra s tanítóinkra s akkor okosabbak leszünk és nem hiszünk el olyasmit, mint a régi tudatlanok. Olvassunk jó könyveket és akkor nem hiszünk a boszorkányokban.

Boszorkányok sohase léteztek, ma napság sincsenek és soha nem is lesznek!

A járványos betegségekről.

Alig egypár éve mult, mikor Örömvölgy községében Kerekes Rózsit férjül adták Zengi Sándorhoz. A magyar legény sokat ad arra, hogy minő ágynemüt hoz az asszony a házba s minő tollal van béelve a vánkos, meg a dunna. Nó a mi Sándor barátunk, tudom hogy nem panaszkodhatik a Rózsi hozományára, mert olyan finom kelengyéje még a viczispán lányának sem volt, mint Rózsinak. Én tudom legjobban, hogy milyen fehér ludnak a habfehér tollát fosztották a mult télen Rózsiéknál. Onnan emlékszem e toll-fosztási estékre, mert néha napján magam is beálltam közibéjük — nézőnek. Mai napig is emlékszem, amint az öreg Pista bácsi, a Rózsi papája ott a kályha mellett pipálgatva elmondott egy pár mulatságos és rémséges történetkét egyről-másról.

Rózsi édes atyja a koleráról kezdett diskurálni. Az öreg Pista bácsitól hallottuk, hogy édes hazánk délen fekvő megyéiben ezelőtt néhány évvel nagy kolera-járvány pusztított. Azt is tőle hallottuk, hogy egy temesmegyei faluban, valami csodalátó, babonás ember azzal boldondította az egész falut, hogy a kolerát a boszorkány hozta a vidékre. Az illető falubeliek azt hitték, hogy addig a járvány meg sem szünik, míg egy kolerabetegségben elhunyt halottat ki nem ásnak a sirból s a szivéből az egész falu népe nem eszik!

Ilyen borzasztó dolog hallatára még a hátunk is borsódzott! Meg is mondtuk a Pista bá-

csinak, hogy ne meséljen ilyen borzasztó dolgot, mert ez úgy sem volt igaz. De bizony a bácsi nem tágitott s azt mondta, hogy az nem mese, mert a temesvári törvényszék irattárában le van írva az egész história, amint történt és benne van az ítélet is, melylyel a bíróság a vad állatnál is vadabb holt szívet evő embereket megbüntette. Be van ott bizonyítva, hogy a falubeliek, a bíró uram vezetése mellett kiástak egy kolerás halottat s a szívet felosztották egymás között. Ettek is belőle többen. Ezek aztán nyomorultan el is pusztultak. Mert, ha meg nem kapták volna a szörnyű betegséget anélkül, — meg kellett kapniok az undortól, és a rothadó, beteg testrészt elfogyasztásától. Akik pedig nem ettek a borzasztó orvosságból, mint a bíró uram, meg a többi főkolompos, azok el lettek itélve egy évi börtönre. Úgy kell nekik! — Mondanom sem kell talán, hogy az ilyen embertelen hókusz-pókusz gonosz komédiára bizony nem szűnt meg a járvány. Ezután is csak úgy pusztított, mint azelőtt.

Erre a beszédre a tanítónak is jutott valami eszébe, ki szintén jelen volt köztünk ezen az estén. Ő meg azt olvasta egy régi kalendáriumban, hogy egy faluban olyan hirt terjesztettek a lakósok egy kolerajárvány alkalmával, hogy a kolerát egy nem régen meghalt boszorkány okozza s addig a járvány el se áll, míg azt a boszorkányt ki nem ássák és a hasára nem fordítják. — Erre a csunya munkára is akadt ember, aki fölást a megszentelt földet a boszorkánynak mondott szegény öreg tetemei fölött s föltörte a koporsót, kirángatta a rothadó hullát, mely ar-

czával a jó Isten szép ege felé fordítva aludta az örök csöndes álmat és lefordította a föld mélye felé. Minden okos ember elgondolhatja, hogy bizony az ilyen oktan babonás czeremóniára sem szünt meg a kolerajárvány.

Én is olvastam valami babonáról írott könyvben ehhez hasonló történetet. Egy faluban ugyanis kiástak egy halottat s az ásóval lenyakazták s ezt is megfordították a koporsójában, ezt is a hasára fektették. Persze ez sem használt. A kolerajárvány csak oly erővel pusztított, mint azelőtt.

Ezeket a rémséges történetkéket nagy figyelemmel hallgatták a tollfosztók s hiszem is, hogy okultak belőle. A kis Bandi diák, a Rózsi kis öcscse meg a nótárius bácsit kérte, hogy ő is meséljen ilyenfélét.

A jegyző urtól hallottuk, hogy Magyarország egyik felső megyéjének valamelyik tót falujában egy vén asszony is látott kolerát. Ez az öreg asszony olyan formán beszélt a dolgot, hogy az a kolera-szörnyeteg egy vékony, sötét felhő alak volt, amelyik egyik végével lenyult a földre, mint a forgósél, a másik végével meg fölért az égbe. Ő beszélt is vele! Egy kis harapni valóért s egy iczce borért azt is elmondta, hogy mit beszélt neki a kolera: megígérte neki, hogy nem bántja többé a falut! — Nő persze, hogy az ilyen jó hír hallatára megörültek a babonás falusiak s tele rakták a vén banya tarisznyáját pogácsával és füstölt kolbászszal.

Jót neveltünk a nótárius elbeszélésén s az elmondott történetkékből megtanultuk, hogy a kolerát, vagy más járványos betegséget, teszem

azt a pestist, mely borzasztó betegség régen nagyon sok embert vitt el a sirba, a fekete himlőt, vagy a gyermek-betegségek közül például a roncsoló toroklobbot (difteritisz) és torokgyikót, továbbá a hagymázt (tifusz), vagy teszem azt a hideglelést, vagy bármi néven nevezendő járványos, vagy nem járványos, ragadós, vagy nem ragadós, szóval semmiféle betegséget babonás hókusz-pókuszszal nem lehet elállítani, sem gyógyítani.

A ki beteg, menjen orvoshoz. Különbözik, hogy az ember soha meg ne ijedjen és soha kétségbe ne essék, ha még olyan veszélyes járvány-betegség is uralkodik, mert különösen az ilyen bajokban több ember hal meg ijedtében, mint a tulajdonképeni betegségben.

Járványos betegségek alkalmával forduljunk a jó Istenhez, kérjük őt, hogy szüntesse meg a csapást s adjon egészséget mindnyájunknak. És forduljunk segélyért az orvoshoz. Isten és orvos segíthet bajunkban, de a babona sohasem.

Segíts magadon és az Isten is megsegít!

Járványos betegségek az állatoknál.

Péter gazda igen jó módu polgárember Bimbófalván. A mult napokban a czibaki országos vásáron vett egy sárga csikót, két pej lovat s három csira tehenet. Sajnos azonban, nem sokáig gyönyörködhetett a szép jószágokban, mert Bimbófalván kiütött a marhavész. Péter gazda

babonás ember lévén, boszorkányos kurához folyamodott segítségért, hogy kigyógyítsa jószágait. Ebben az időtájban valami vándorló világcsaló, akinek azelőtt nehéz volt a kalapács meg az üllő, tartózkodott Bimbófalván, a ki azzal bolondította a falu népét, hogy ki kell ásni valami vén asszonyt, aki életében boszorkány volt, a sirból s meg kell fordítani a koporsójában, ha azt akarják, hogy a járvány megszűnjék. Meg is tették ezt a tanulatlan falusiak, de biz azért a járvány nem szűnt meg. Megdőglött a sárga csikó. Erre aztán azt tanácsolta a népnek az a gazember, hogy még egyszer ássák ki azt a boszorkány halottat és fordítsák ki az ingét s úgy adják rá. Ezt is megtették, de ez sem használt. A jószágok csak úgy hullottak el egymás után, mint azelőtt. Felfordult a két pej is. Most meg azt tanácsolta az a világcsaló a bimbófalviaknak, hogy ássák fel még egyszer a halottat és nyakazzák le egy ásóval a vén bányát. Megtették az ostobák ezt is, de azért a járvány nem szűnt meg. Megdőglött Péter gazdának egyik csira tehene is. Végre még arra is rábeszélte őket ez a csodadoktor, hogy vegyék ki a halottnak a szívét, vágják négyfelé s a falu végén égessék el s az égetett szivdarab füstje alatt hajtsák a csordát a faluba. A babonás bimbófalviak ezt a bolondot is megtették, de azért a járvány még most sem szűnt meg. Elpatkolt Péternek a másik csira tehene is. A harmadik tehene életben maradt, mert ezt egy igen ügyes állatorvos gyógyította. Bizony helyesebben is cselekszik az ember, ha ily állatjárványok esetén

állatorvoshoz megy s ennek a tanácsára hallgat. A bimbófalviak is okosabban tették volna, ha korábban hívtak volna állatorvost a falujukba, talán nem hullott volna el annyi jószáguk.

Akkor talán életben maradt volna Péter gazdának a sárga csikója, a két pej lova s a két csira tehene.

Keleti marhavészt, lépfenét, vértelhályogot, vagy bármi néven nevezendő állati betegséget babonás uton-módon nem lehet gyógyítani!

A mikor nagy szárazság van.

Ezelőtt néhány esztendővel pár hónapig sem volt eső. Olyan országos szárazság volt, hogy némely vidéken még annyit sem termett a föld, hogy elég lett volna vetőmagnak. Ilyen szárazság, vagy más szóval aszály idején sok hóbortos dolgot követnek el a babonás emberek.

Ott a felvidéken, tőt testvéreinknél szokásban volt azelőtt, száraz időben egy-egy ártatlan leányt a mély kutba bocsájtani, hogy az eső megeredjen. Az ilyen szerencsétlen leány nem egyszer annyira megbetegedett az ijedtségtől, hogy belé halt. Alig néhány éve történt egy felső megyebeli faluban, hogy a kutba leeresztett leányt — halva huzták föl az esőcsinálók. A szegény teremtés holtra ijedt a mély kutban, melyről már előre azzal ijesztgették, hogy ott fészkel a 7-fejű sárkány, aki mind abba a kutba

szitta az esőt. Maga a leány édes atyja is jelen volt az esőindítók között. A szerencsétlen apa megőrült, mikor egyetlen leányát halva látta. De azért persze az eső nem igen szokott az ilyen bolond dologra megindulni. Csak oly erősen sütött a nap, mint azelőtt. Csakúgy pörkölte a terményeket, mint azelőtt.

Egy régi ujságban meg azt olvastam, hogy egyszer a babonás tótok nagy szárazság idején egy ekébe befogtak 12 ruhátlan leányt s ezekkel körül szántották az egész határt, azt hívén, hogy erre megered az eső. — Nagyon tanulatlan és babonás emberek lehetek azok a tótok, ha azt hitték, hogy ilyen ostoba czeremóniával megindíthatják a felhőből az esőt. Manapság talán a tót atyafiak is okosabbak, mint ezelőtt pár évtizeddel. Azt hiszem, hogy az ilyen ostoba babonás szokásukkal ma már fölhagytak.

Ne gondoljuk azonban, hogy csak a repedt fazekak és törött ablakok orvosai voltak ilyen babonások. Az említett dolgokhoz hasonló hóbortosságot követtek el az óbecskeiek is Bácsmegegyében. Ugyanis midőn Óbecskén sok ideig nem volt eső, a népségnek nagy része e hosszas szárazságot egy ott működő cservenkei (szintén bácsmegegyei) téglamester gonoszságának tulajdonította. Azt állították az óbecskeiek, hogy a téglamester egy kenyeret kivájt, abba egy varangyos békát tett s azt a földbe elásta. Ez az oka annak, hogy nem esik az eső! A felbőszült népség ennél fogva vasvillákkal s bunkósbotokkal ráment a téglamesterre s azt csaknem agyonverte, követelvén tőle, hogy rögtön vegye ki a földbe elrejtett va-

rangyosbékás kenyeret. Hasztalan volt a téglamesternek minden kérése, rimánkodása, ártatlansági esküvése, s hogy ő az egész dologból semmit sem tud. Az ütlegezés közben valaki a felbőszültek közül észrevett közel a téglakemenczéhez valami kis földhányást, odament s kezdett ásni s ime — óh csodák csodája! — megtalálta a néptömeg által követelt kívájt kenyeret s benne a varangyos békát. Nó több se kellett! Most nagy hűhóval bekisérték a véresre vert téglamestert a városházához, ahol aztán azt tanácsolták neki az előljárók, hogy rögtön szedje össze a holmiját s minél előbb hagyja el Óbecskét, ha békében akar élni. A szegény téglamesternek el kellett távoznia e községből, nehogy tisztára agyonverjék. Később aztán kisült a turpiság! A téglamesternek Óbecskén volt egy igen irigy embere. Ez az ellensége ásta el titokban a téglakemenczéhez közel azon kívájt kenyeret s ugyanez a hitvány ember tette bele a békát is. Ezen ellensége terjesztette el aztán a községben az akkori szárazság alkalmával azon babonás hirt, hogy azért van e nagy szárazság s azért nincs eső, mert a cservenkai téglamester ezt meg ezt tette, irigye a községnek, — holott a téglamester az egész hunczfutságról semmit sem tudott. S ugyancsak ezen ellensége bősztette föl a babonás népet ellene. Ő találta meg a békás kenyeret is, miután ezt ő maga ásta el. — Így bolondította el egy egyszerű rossz szívű, gonosz ember a község lakóinak nagy részét!

Aki iskolázott s igazán vallásos ember, az nem követ el olyasmit, mint a felvidéki tótok,

az nem hagyja magát úgy elbolondítani, mint az óbecskeiek! A vallásos ember úgy hiszi, hogy a szárazság Isten büntetése, épen úgy, mint a járványos betegség. A vallásos ember aszály idején magába tér s a jó Istenhez fordul: kér-vén a Mindenhatót, hogy végnélküli jóságával nyissa meg az egek csatornáit, hogy a föld terményei új életre ébredjenek, hogy ember, állat s növény felviduljon.

Isten küldi az emberekre, állatokra s a növényzetre a csapást, Isten szüntetheti is meg azokat. Isten mindenre képes, mindent megtehet.

Azért ő benne bizzunk és reményeljünk, senki másba. Ő tudja, hogy mit és miért tesz!

Babonás uton-módon nem lehet esőt indítani.

Kik azok a garabonczyás diákok?

A régi időben azon diákok felől, akik némileg rongyos köpönyegben valami házhoz egy kis ennivalóért befordultak, azt hitték a falu népei, hogy az ilyenek garabonczyás diákok, akiknek rendkívüli hatalmok s természetfölötti erejük van. A babonások hite szerint, ha a garabonczyásnak kedve szottyant, forgószél képében vagy jégeső alakjában olyan kárt csinált az épületekben és terményekben, hogy a biztosító társulatok egymás után pangrotiroztak, akár csak a bécsi zsidók 1873-ban a nagy krach alkalmával! — Különben a garabonczyás diák, ha rongyos is, de mégis nagy ur, mert sohasem jár

gyalog. Vagy sárkányon repül, vagy pedig szárnyas lovon (tátos) lovagol faluról falura, és csak tejet eszik. Ahol ellátják az ifurat tejjel, ott semmi baja sem lesz a falunak, de ahol elküldik, ott kész a jégeső! Hogy mire vetemedik a babonás nép az ilyen fajta rossz szellemü, tejeles száju diákokkal szemben, erre vonatkozólag egy régi ujságban szomorú esetet olvastam, mely ezelőtt 10—15 éve történt.

Egy jégvert falu népe, a buzaföldek közt ballagó szegény vándorló legényt agyonvert. Azt fogták rá, hogy ő verette el a határt. Tanu volt rá elég, akik látták, hogy fenyegetve ment ki a faluból, mert egy háznál nem kapott alamizsnát! — Lám milyen kegyetlenek a tanulatlan, babonás emberek!

Hála a jó Istennek, évről évre mégis csak annyira kinyílnak a lelki vakok szemei, hogy az ilyen fajta babonából lassankint kijózanodnak.

Akinek csak egy kis józan esze van, az nem hisz a garabonczyás diákok létezésében.*)

A koresszülöttekről.

Aki olyan szerencsétlen teremtése az Istennek, hogy például foggal, 4 vagy 6 ujjal, 1 vagy 3 lábbal, 1 vagy 3 kézzel születik, vagy esetleg,

*) Csillag alatt, apró betűkkel itt megjegyzem, hogy van ugyan Győr városában mai napság is egy „Garabonczyás Diák“ de ez nem valami veszedelmes legény. Ettől nemcsak hogy nem félnek, hanem még jót nevetnek az emberek a megjelenésén, mert ez t. i. viccz-ujság!

ha nagy vízfeje van, szóval, akinek valamely testrésze föltűnően hibás vagy hiányzik, tehát a kit a természet születésénél megbélyegez, az olyan csodagyermekre, korcsszülöttekre a babonások azt mondják, hogy az vált ott gyere k, vagy más szóval táltos s ezekről a népbabona azt hiszi, hogy már születésük alkalmával a boszorkány kicserélte őket az ő saját porontyával. Az ilyen szerencsétleneknek jobb lett volna nem is születniök! Mert az ilyen csodagyerekeket még a szüleik sem szeretik. Mindenki csufolja őket, senki sem hagy nekik békét. Pedig az ilyen korcsszülöttekkel még inkább jobban kellene bánni, mint az ép testü emberekkel. Elég csapás az az illetőre nézve, hogy ő nyomorék, nem ám, hogy azt még csufoljuk, verjük is.

Egy ilyen táltosról borzasztó történetet olvastam Varga könyvében. Mivel ez a szomorú história nagyon tanulságos, azért elmondom azt, amint ott leírva van.

Egy apagyilkosra a törvényszék csak 3 évi börtönt szabott. Csak 3 évi börtönt a legszörnyűbb büntetetre, melynek a halál, az akasztófa se lehetne elég szigorú büntetés! De ezen esetnél maga a törvény megszelidült, mert a szerencsétlen elítéltet épen a szülői szeretet hiánya nevelte haramiává.

— Atyám, — mondá a bíróság előtt a boldogtalan ember, — kis gyerek koromban utált, vert, kinezott, éheztetett, elakart elevenen a földbe ásni, mert csak egy kézzel születtem. Az ördögök gaz porontyának hitt s a legszelidebb

név, melylyel illetett, csak az volt: te váltott!
te táltos!

— Gyermekpajtásaim kinevettek s miután egy kézzel nem igen bírtam magamon segíteni, el-
löktek, rángattak, lábom keresztül buktattak. A
háznál még kenyér se jutott elég, jó szó pedig
épen semmi.

— Bár megdöglénél! mondá többször apám.

— Bár meghalnék! sóhajtottam én.

— Egyszer a patakba ugrottam; de a libapász-
torok kifógtak s hazavittek. Apám köszönet he-
lyett bottal fogadta megmentőimet, s velük együtt
engem is elűzött a háztól.

— Azután koldulni mentem, faluról falura kó-
borolya kerestem a legkeserűbb kenyeret; s ha
kaptam, azt is könnyeimmel kellett megpuhitanom.

— Dologra nem állhattam félkézzel; tanulni
nem bírtam, még az imádság sem esett jól.

— Így járt el rajtam az idő, midőn legény sorba
jutva, fölébredt bennem a szégyen az utálatos
élet iránt.

— Már tiz éve koldus kenyéren éltem; s ekkor
eszembe jutott apám jó módja; s hittem, hogy
a hosszú idő talán kibékítette szerencsétlenségemmel.

— Hazatértem.

— Épen alkonyodott, hogy remegő szívvél
megnyomtam az apai ház kilincsét; azt gondol-
tam, megreped a szívem örömben, mikor a
kut mellett álló őszülő embernek azt kiáltottam
édes apám!

— Az öreg ember azonban elsápadt! aztán pedig elvörösödött s ölelő karok helyett a vasvillával fordult felém.

— Hát te még se vesztél el?! te pokol fajzat! kiáltott felém. Tisztulj ki a portámról, vissza a honnét jöttél!

— Ez volt a fogadj Isten.

— Egyszerre, mintha valami hegyes vas szuródott volna a szívembe. Lángba, vérbe borult velem az egész világ. A szemeimet sötétség futotta el. Egyetlen kezem rettentő erővel emelte fel a koldusbotot, s mikor kinyitottam a szememet — — — apám véres fejjel elterülve ott feküdt lábaim előtt.

— Aztán beszaladtak az emberek az utczáról s elfogtak.

— Oh kegyes birák, ha Istent ismertek; ítéljetek halálra, ezt a kegyelmet én nagyon megszolgáltam!

A birák könnyeztek, mikor az ítéletet kimondták; s a szegény bűnös zokogva omlott össze, mikor meghallotta, hogy neki már nem lehet meghalnia.

A lidérczokról.

Az iskolás gyermek úgy tanulja a természetrajzból, hogy a bőregeret, máskép denevérek, vagy lidércznek nevezik.

Laczi bátyám, aki — köztünk legyen mondva — babonásabb az alvégi molnár dédanyjánál is,

mást ért a lidércz alatt. Ő szerinte és még némely más babonás ember szerint a lidércz a rossz szellemek szolgája, vagy maga a gonosz, aki többféle formában nagy bajára van azoknak, akik hisznek benne.

Mocsáros vidékeken, temetőekben s ott a hol valami állati, emberi vagy növényanyag rothad, néha éjjelenként föl szokott lobbanni valami kis kékes lángnyelvecske. Ezt a levegőben repdeső szép természeti tűneményt, bolygó tüzet Laczi bácsi lidércznek nevezi. Pedig ennek igen egyszerű magyarázata van. A rothadó testekből oly könnyű gáznem fejlődik, mely a föld likacsain fölszabadulva, a friss levegőbe jutásakor föllobban és kékes lángocskában elég. Ez igen természetes dolog s ebben semmi boszorkányság sincsen. Nagyon tévednek tehát az olyan Laczi bácsi féle babonás emberek, akik a bolygó tüzet a kereszteleetlenül megholt gyermekek lelkeiknek vagy pedig az olyan szegény bűnös emberek szellemének tartják, akiknek lelkeik nyugodalmat nem találnak.

Néha a szent János bogarat is bolygó tüznek nézi a félénk babonás ember. Nyáron szép tiszta éjjel kint a szabadban é kékes fényvel világító kis bogaracskák, ha sok van egy rakáson, olyan világosságot terjesztenek, hogy messziről nézve egy kis képzelődéssel valóságos lángocskának látszanak.

Laczi bácsi nemcsak e tüzet nevezi lidércznek. Azt tartja, hogy a gonosz lidércz más alakban is szokta magát mutogatni. Az olyan tyukot,

a melyik kotlik is és kukorikol is, szintén li-dércznek mondja.

A kukorikoló tyukot nagy csapásnak tartják a babonások a háznál. Az ilyen nöstény-kakassal nagyon sokféle hóbortosságot csinálnak némely babonás emberek, de olyan bolond dolog még sem esik meg nálunk, mint a mi megtörtént ezelőtt körülbelül 180 esztendővel Németországban, a hol egy kukorikoló tyukot valóságos birák ítéltek el, mint gonosz lelkű boszorkányt. Hóhér kézzel a nagy piaczon lenyakaztatták, aztán testét máglyán elégették.

Nem tudták a német sógorok, hogy a természetnek nemcsak az emberen van néha megjátszódása, hanem az állatokon is.

A természet játékában, legyen az bolygó tűz, vagy kukorikoló tyuk, semmi boszorkány dolog nincsen.

Sirból kikeltek.

Most olyan teremtéssel van dolgunk, aki már a sirban volt, de onnét kikelt és az élők közé visszatért. Az ilyen szerencsétlen teremtés mindig jár, azért utonjáró-nak is nevezik. Senki ülő helylyel meg nem kínálja, mert a babona azt tartja róla, hogy a hol az ilyen sirból kikelt megpihen, onnét hamarosan elpatkol valaki.

Különösen az olyan emberekre mondják, hogy utonjárók, akik nagyon soványak, véznák, betegesek, rút arczuak és hibás testüek. Az ilyen koldus ember, ha a faluba megy kéregetni, a nép ellátja étellel és itallal bőven, még ruhát is kap,

de szállást a világ minden kincseért sem adnak neki, még a pajtában sem.

Némely babonás ember a kripta lakóinak tartja az utonjárókat. Azt tartják, hogy a kriptából nappal kibujnak az ilyen halálfejű teremtések és éjjelre oda ismét visszatérnek.

Istenfélő ember ilyesmit el nem hisz, mert a sirból az utolsó ítélet napjáig senki ki nem kelhet!

Vannak-e kísértetek?

Szegény Szegfű Margit szomszédasszonyunk is kiszenvedett. Nagyon sokféle orvosságot használt, de neki egy sem használt. Három orvos is gyógyította, de egy sem gyógyította ki. Tegnapelőtt déli harangszókor adta ki a lelkét s az éjjel virrasztottunk felette.

Ilyen virrasztások alkalmával annyi sokféle babonás dolgot hall az ember, hogy el sem tudná mind mondani. A múlt éjjel Szegfűéknél a kísértetekről, vagyis a hazajáró lelkekről volt szó. Olyan rémséges és mulattató történeteket hallottam ott, hogy még most is kábult a fejem tőle. Elmondok néhányat a sok közül.

A nagybajuszu Fehér Miska bácsi kezdte. Azt mesélte, hogy ő náluk a múlt télen egy éjszaka 12 óra felé a konyhában kopogó lelkek kísértettek. Olyan zajt csináltak s olyan rémületbe ejtették a Sári szolgálóját és a Klári szakácsnét, kik a cseléd szobában háltak, hogy a hideg is kilelte őket az ijedségtől. Őtet is fölébresztették, hogy jöjjen segítségükre, mert ők

holtra ijednek a kopogó szellemtől. Miska bácsi erre kiment a kétsövű töltött puskájával, hogy lelője a kísértetet. Amint belép a konyhába nagy recsegést hall s upre! a Bodri kutya ki-rohan az ajtón. Ez volt a kísértet! Megszagolta, hogy a konyhában levő tejes köcsögökben egy kis tej van, erre gusztusa jött s bedugta a fejét az egyik köcsögbe s nem bírta hamarosan kivenni, mert ben szorult egy kissé a buksi feje s amint a köcsögöt lobálta, ez okozta a kopogást s az ajtó kinyitásakor megijedt s ijedtében széttörte a tejes fazekat, ez okozta a nagy recscsenést. — Nó lám! a Bodri is tudott kísértetni!

Ezután a Sánta Gyurka mondott el egy kísérteties históriát. Legény korában egy körcsmai mulátság alkalmával szóba hozták, hogy kinek van nagyobb kurázsija, ki merne éjféli 12 órakor a temetőből egy kis fakeresztet hozni? Fülel Jancsi vállalkozott erre. Lement a temetőbe s hozott is magával egy keresztet. A legények megdicsérték Jancsit e bátorságáért, de egyuttal azt is kívánták, hogy vigye is vissza azt a keresztet oda, a honnét hozta. Jancsi vissza is vitte a temetőbe. A midőn leszurta a keresztet erősen a földbe, valami gonosz kísértet megfogta a szürét s nem birt szabadulni, elvesztette a lélekjelenetét s ijedtében szörnyet halt. A mulató legények azt hitték, hogy Fülel barátjuk hazament s csak másnap sült ki az esztelen tréfa rossz következménye. Ott találták Jancsit halva egy sirhalomnál. A dolog úgy történt, hogy Jancsi siettében a kereszttel a szürét is leszegezte

a földbe s ő ezt nem tudván — ijedtében önkívületi állapotba esett s meghalt.

Én is elmondtam egy hasonló kísérteties történetkét az egyszeri katonatisztról, aki azzal dicsekedett, hogy őt senki és semmi a világon meg nem ijesztheti, mert ő nem fél az Antikrisztustól sem! Tisztársai összebeszéltek, hogy majd mégis csak megtréfálják a híres, bátor katonát. Egy napon tizenketten fehér lepedőt vevén magukra, arczukat belisztezték, égő fáklyákkal a kezükben s egy társukat üres koporsóba fektetve, kit négy ember rudon vállon vitt s midőn oda értek az illető katonatiszt szobájába, elkezdtek rémitő mély hangon dörögni. A mély ál-mából fölriasztott tiszt nem tudván, hogy mi az Istencsodája történik itt vele — fogta a revolverét s rálőtt a koporsóban ülő kísértetre. A kísértet visszadobja a golyót. Mind a hat töltést kilövi a katonatiszt s mind a hat golyót visszadobja a koporsóban levő kísértet. Erre zavarba jött a megkísértett tiszt s fogta a vadász fegyverét s azzal lőtt a koporsóban ülő gonosz lélekre. Ez szótlánul visszadobja a golyót. Minderre a bátor katona nem volt elkészülve. Ilyen borzasztó dologból nem tudott kiokosodni. Pár pillanat múlva ijedtében összerogyott. Most aztán tisztársai letörölték arczukról a lisztet, ledobták magukról a fehér lepedőt s odamentek ágyához s nevéen szólítva biztatták, hogy ne ijedjen meg, csak tréfa volt az egész. Hiába beszéltek hozzá, hiába vigasztalták. Ijedtében szörnyet halt a bátor katona!

A dolognak az a magyarázatja, hogy a megkísértett hadfi inasát megvesztegették pár hatos-

sal a tiszték, hogy ez a gazdájának a revolveréből és vadász puskájából szedje ki a golyókat, mit a szolga meg is tett s így történt, hogy a bátor tiszt minden lövése csütörtököt mondott s így dobálhatta csak vissza a golyókat a koporsóban fekvő a megkísértettre.

Gonosz tréfának szomorú dolog a vége!

Az se utolsó kísérteties história, amit Gerendás Marczy mondott el a virrasztón s amiről a hetvenes évek elején az ujságok is sokat irtak.

Egy csizmadiamesternek adóság fejében lefoglalták a házát s már ki is volt tűzve rá a licitáció napja. Egyszerre azonban az a hír terjedt el abban a városban, hogy az illető csizmadia házában éjjelenként kísértet jár. A szomszédok hallották is a zörgést, ropogást és recsegést a házban és a padláson. A ki utána lesett, az még a kísértetet is megláthatta, amint hosszú fehér lepedőben ki és bejárt nagy csattogással egyik szobából ki, a másikba be. A kísértetes komédiának az lett a következménye, hogy a házra egymás után tartották az árverést, de vevője csak nem akadt. Senki sem akart olyan házát megvenni, melyben kísértetek járnak. Végre belátta a szegény hitelező, hogy a csizmadiának kölcsönzött pénzét elveszíti, utána járt a dolognak. Egy éjjel megleste és szerencsésen meg is fogta a rémséges kísértetet, ki nem volt más mint maga a furfangos csizmadia, a ki a saját házában kísértett, hogy elijeszze a vevőket a házától. Pár hét múlva már nem féltek az emberek a kísértetes háztól. Jó áron megvette valaki. A politikus csizmadiát pedig bekísérték a

dutyiba. E történetből beláthatjuk, hogy bizony néha a kísértetet is beszokták kísérni!

Mi, akik ott Szegfűéknél virrasztottunk, többé sohasem hittünk a kísértetekben.

Csak a legbabonásabb, tudatlan emberek hisznek a kísértetek létezésében. Okos és valóságos ember nem hisz kísértetekben.

Kisértetek sohasem voltak, nincsenek manapság sem és nem is lesznek soha!

A sárkányokról.

A sárkányok épen úgy mint a garabonciás diákok, vagy mint a boszorkányok, csak a régi tudatlan és babonás emberek képzeletében léteztek.

A régiek a sárkányt nagy kigyónak képzeltek, melynek taraja, négy lába, két szárnya s rémitő nagy szája van. Ilyen szörnyeteg valójában soha sem létezett. A régi babonások azonban azt hitték, hogy van tűzokádó sárkány, vízmegivó sárkány, meg aztán 7-fejű sárkány. Mai napság már nem igen akad olyan tudatlan ember, aki hinne a sárkányok létezésében.

Ezelőtt mintegy tíz évvel mégis találkoztak olyan babonás emberek, akik egy ideig hittek a sárkányban. Ugyanis 1876-ban azt irták az újságok, hogy Magyarország felső vidékén egy kis faluban láttak egy iszonyu nagy szörnyeteget, mely a hegy oldalában levő üregbe huzta meg magát. Akár hiszi valaki, akár nem, sárkány volt! Egy vén banya azt hazudta, hogy ő látta is ezt az izét; de nem tudja, milyen volt, mert majd holtra ijedt tőle. Azt mondta, azt látta, hogy

a csunya szörnyeteg a felhőkből bujt ki. Olyan forma volt, mint egy óriási sötét köpönyeg. Aztán egyik végével lenyult a földre, a másik végével a felhőkbe kapaszkodott s egy ideig mérgesen lóbálta magát. Nemsokára hirtelen lecsapott a földre, ott összezsugorodott egy kis barna állattá s morogva befutott a hegy nyílásába.

A babonás falusiak nagyon megijedtek erre a rémséges hirre. Senki sem mert a hegynyílás felé közeledni. Ugy kerülték azt a helyet, mint némely adós a hitelezőt. Akinek volt mégis egy kis bátorsága, az oda szagolt a hegynyílás felé, de csakhamar eszeveszetten elszaladt onnét, mert a sárkány elkezdett dühösen mormogni.

Pár hétig a legnagyobb félelemben voltak a lakósok. Végre aztán az előljáróság is megsokalta a dolgot és azt határozta, hogy a falu biztonságáért és a bizonyosság kedvéért is, minden ember puskát és vasvillát fogjon, hogy kikergessék a gonoszt a határból.

Föl mentek vagy kétszázan a hegy nyílásához. Puffogtatták is a puskaport, akárcsak a nagyidai cigányok. Egyszer csak hoplá! — nyílsebességgel elő ugrott a barlangból egy csunya borzas — vadmacska!

Nó nézze meg az ember! Egy öreg babonás anyóka hogy el tudta bolondítani az egész falu népét. A vadmacskát is sárkánynak nézték s úgy félték tőle, mint a cigányok az ágyudörgéstől.

Semmiféle sárkány nem volt a világon sohasem!

A kincskeresők.

Bagó András sokszor hallotta, hogy Nagypénteken, meg Szent-György éjszakáján a pénz a föld alól fel szokott lobbanni, mert a kincs a föld gyomrában időnkint tisztítja magát s lángot vet. Csak meg kell lesni, hol lobban föl a kincs, s aztán olyan dúsgazdag lesz az ember, hogy Rotschild valóságos vak koldus hozzá képest.

András gazda régóta törte a fejét, hogy bizony elmegy ő meglesni, hol lobban fel a kincs. De annyi kurázsija még sem volt, hogy ő kigyelme maga elmert volna menni. Elment tehát Szeles Gyurka komájához, a ki épen olyan dologkerülő, naplopó, részeges korhely ember volt mint Bagó uram. Mindaketten munka nélkül akartak meggazdagodni.

Komám uram is hamar beleegyezett András bácsi tervébe. Elindultak tehát úgy uzsonnatájon azon szándékkal, hogy addig mennek napkelet felé, míg rájuk nem sötétedik. Ott aztán megállapodnak. Mentek szép csendesen. Szinte a harmadik falu határára értek.

— Na álljunk meg itt komám uram. Szólt Bagó Szeleshez.

— Ahun van ni a lidércz! Bökte meg oldalba Gyurka András komáját.

Nósza futnak sebesen mindketten a látott láng felé. Sietőkben nem is néztek a lábuk alá, meg aztán nem is láttak a sötétben. Egyszer csak potty! — belesülyedtek egy mély kátyuba mind a ketten. Olyan sötét volt, hogy egymást sem látták s így nem is tudták, hogy mind a

ketten benn rekedtek a mocsárban. Próbáltak kikapaszkodni; de — mint az egyszeri tót diák mondta a rókáról — „nem lehet ám gyere ki!” Bizony ott virradtak meg mindketten. Reggel úgy húzták ki őket a mély ingoványból az arra menő jó emberek. Merő sár és víz volt a két pénzkereső atyafi. Szerencse még, hogy bele nem fulladtak a mély sárba.

Aztán haza ballagtak megnyult orral s bőrig áztatva. Otthon a viláért sem mondták volna meg senkinek, hogy hol voltak, mit kerestek s hogy jártak.

Egyszer mégis megkérdezték a Pista gyerek tanítójától, hogy mi van abban a pénz-lobbanásban? A tanító aztán megmagyarázta nekik a dolgot. Fölvilágosította őket egyről-másról.

Bizony az nagyon babonás ember, aki azt hiszi, hogy a hol kincs van elásva, ott éjszaka valami kékes láng, bolygó tűz fénylik s hogy az ily lángocskák rávezetik az embereket a kincses helyekre, a hol a kincssőrző lelkek őrzik s bizonyos embereknek nagy hűhóval csinált hókusz-pókuszczeremoniájára kiadják a töméntelen kincset.

Igaz ugyan, hogy ásások, szántások és régi épületek lebontása alkalmával sokszor találunk a munkások a föld mélyében vagy befalazva régi edényeket, néha arany és ezüst pénzeket is Magyarország több részeiben, de ezek a kincsek nem a kincssőrző lelkek hatalma alatt állanak, hanem részint régi római pénzek, részint régi magyar pénzek.

Ez mind igen természetes dolog. A régi világban volt akárhány gazdag ember, aki háborus időkben, vagy árviz, tűzveszély, vagy nagy kolera idején lakhelyéről menekült és vagyonát elásta, vagy befalazta. Ha azután az ilyen menekülő a háboruban, vagy a járványban elveszett, vagy pedig oly hosszú idő múlva térhetett vissza, hogy a helyet, hová a kincset eldugta, már nem tudta föltalálni, akkor az elrejtett kincs sok száz meg száz évig ott hever a rejtek helyen, míg valamikor véletlenül napvilágra kerül.

Persze az ilyen véletlen pénztalálások sok esztelen embert csábítanak a kincskutatásra és százakat arra a balhitre, hogy a föld gyomra teliseddel teli van drága kincsekkel, a mikre a szellemek vigyáznak, a kik közt valami Tero-file nevű főszellem a király, és csak tudni kell a módját, s maguk ezek a szellemek adják ide a kincset az ember kezébe.

Nó aki ilyesmit elhisz, azt legjobb volna Lipótmezőre vinni a bolondok házába!

Dolgozzunk és takarékoskodjunk! Ez a legbiztosabb utja-módja a kincsgyűjtésnek. Igaza volt az én tanítómesteremnek, akitől kis diák koromban oly sok szép mesét hallottam. Egyet a sok közül elmondok, mert valóban igen szép és tanulságos kis mese.

Egy öreg embernek volt három fia és egy kis szőlője. Ebből a szőlőcskéből szorgalmatos munkával tartogatta az öreg magát s három fiát. A gyerekek azonban hideglelést kaptak a munkától. Az öreg belátta, hogyha ő elhal, gyerme-

kei nem fogják megművelni a szőlőt s meg nem birnak élni.

Azért fogáshoz nyult. Mikor érezte, hogy már halála közeledik, ágyához hívta gyermekeit s mint egy régi titkot, azt beszélte nekik, hogy a szőlőben egy öreg tőke tövében töménytelen sok kincs van elásva. Csak keressék szorgalmasan s bizonynyal megfogják találni.

Amint az öreg meghalt, rögtön neki állott a három fiu a szőlőnek. Jól megforgatták a földet a tőkék körül s bár első munkára kincset nem találtak, el nem csüggedtek s várták a másodiktól.

A kora tavasz már munkában érte őket s csak késő őszszel állottak ki a sorból. Kincset ugyan sem az első, sem a második évben nem találtak; de a jól megmunkált szőlő jó termést adott s az esztendei munka szép pár száz forint hasznot hajtott nekik. — S amint évről-évre szorgalmasabban kutatták a kincset, a szőlő évről évre több-több hasznot hajtott s az első öt esztendő végén szép tőkepénzük maradt. Már ekkor rájöttek a jó öreg szándékára, ki őket dologhoz szoktatta; s rájöttek arra is, hogy a kincset is megtalálták, ha nem is a földben, de mindenesetre a szőlővesszőn, az arany színű fürtökben. S a folytonos kincskeresésben annyira megszokták a munkát, hogy a kis szőlő valószínűsárgos aranybánya lett szorgalmuk és becsületes munkájuk után.

Igy cselekedjünk mi is! Munkálkodjunk Isten nevében és a szerzeményt becsüljük meg. A kin-

cset ne a föld mélységében, hanem annak felületén keressük.

Józan észszel bíró ember beláthatja, hogy az egész kincskereső-babona teljesen lehetetlen dolog.

A javasasszonyokról.

A babonás szegény embernek különös bajában, betegségben megrögzött bizalma van a kuruzsolók, a javasasszonyok és a bábadoktorok iránt. Talán egy ország sincs a világon, a hol annyi javasasszony-féle gaz kuruzsoló megélne egy rakáson, mint nálunk szép Magyarországon. Egy nép sincs a világon, mely annyira bolondja lenne a javasasszonyoknak, mint a mi magyar népünk. Már pedig ez határozottan a nép értelmetlenségére, butaságára mutat. Mert csak ostoba embert lehet egy kis titkolódzással, ismeretlen hókusz-pókuszszal bolonddá tenni. Elszomorodik az embernek a lelke, midőn látja, mily rövidlátó még most is szellemileg az emberiség nagy része. Nincs hónap, nincs hét, hogy ne olvashatnánk valamit a kuruzsolókról egyik-másik ujságban. Most itt, majd amott viszik a beteget a babonás kuruzsoló asszonyhoz, ki annyit ért a gyógyításhoz, mint a tyúk az ábéczéhez, mint a hajdu a harangöntéshez.

A kuruzsoló asszonyok nem csak hogy gyógyítani nem tudnak, hanem még rendszeren nagyobbítják a bajt. Sőt igen sok oly eset is for-

dult elő, hogy a javasasszonyok az oly betegeket, a kik orvosi segítség által könnyen meggyógyíthatók lettek volna, babonás kuruzslásaik által a más világra küldötték. Történik is ezen hitvány fajzat ellen elegendő panasz, sokszor még az újságokban is — de mind hasztalan! Előbb ki fogják irtani a filokszerát, mint ezeket a tüzre való vén banyákat.

Bizony nagyon tanulatlan ember az, a ki manapság is a kuruzsolók istentelen kezére bizza a maga, apja, anyja és gyermeke egészségét és életét, és a ki a doktort, meg a patikát elkerüli.

Lássunk csak egy megtörtént példát, ami Szénásiéknál a mult nyáron esett meg.

Szénási Ferencz asztalos-mesternek nagyon megbetegedett a kis fia, a Lajoska. Orvost akart hivatni, de a kedves hitestársa Trézsi asszony, ezt meg nem engedte, mert szerinte a doktorok nem tudnak semmit. Jobban érti a gyógyítást Füves Mária ott Piripócscon. Többet tud ez száz doktornál!

Elvitték tehát a beteg Lajoskát Füves asszonyhoz. Ez aztán addig gyógyította, addig etette, itatta, meg kenyegette, míg végre három hét múlva kigyógyította a — t e m e t ő b e. Volt erre olyan sirás-rivás, hogy még a böcsőben fekvő kis Mariska is pityergett. Sirtak, a hogyan csak birtak. De már hasztalan volt a sok sirás. Lajoska meghalt — eltemették.

Egy esztendő korában a kis Mariska is beteg lett. Most már nem hallgatott Szénási uram az anyjukom tanácsára. Nem vitték ki Piropócsra,

hanem hivattak egy gyermek orvost s az, Isten segítségével, ügyesége s tudománya által szerencsésen ki is gyógyította a kis Mariskát.

Azóta mindenkinek azt tanácsolja Szénási Ferencz, hogy a beteget orvossal gyógyíttassa s ne a tanulatlan javasasszonyokkal.

Bizony, ha az ember elgondolja, hogy a kuruzsolók, — akik magukat a boszorkányok tanítványainak s utódainak tartják — micsoda ronda kotyvasztékot etetnek, itatnak meg a beteggel s milyen kenőcscsel kenegetik testét, aki ezt tudná, aligha fordulna hozzájuk segélyért.

A hetvenes évek elején azt olvastam az újságokból, hogy a kálvinisták Rómájában, Debreczenben fölfedezett a hatóság egy híres kuruzsoló konyhát. Az embernek még a gyomra is fölkeveredik, ha csak elolvassa a papirosról annak a sok orvosságnak a nevét, a melyből az ottani vén javasasszony készítette a kotyvasztékát, a hozzáforduló betegek orvosságát.

Volt ott emberi koponya, amin még a haj is rajta volt, kiégetett emberi csontok, száradt kigyó, varangyos béka, gyík s egyéb undok férgek. Volt ott halott-köröm, akasztott ember madzaga és haja, záptojás, penészes kovász, rothadt foghagyma, avas szalonna, tojáshéj... és más mindenféle kotyvaszték, amikből a beteg ember számára kenegetni való és megenni, inni való gyógyszer készült.

Jó étvágyat kívánok az ilyen ebédhez! Én ugyan meg nem kóstolnám az ilyen moslékot a világért sem.

Egy kuruzsoló-könyvet is találtak ott a debreczeni javasasszony konyhájában. Ebben a könyvben szép száz esztendő's betűkkel le van írva száz meg száz betegség és azok orvossága. Ilyen betegségek a sárgaság, nyilamlás, süly, rontás, szemhályog, pokolkelet (pokolvar), veszettség, a nehézség (szivszorítás), körömméreg, hibbanás, rüh, torokgyik, görcsök, szemverés (megigézés), a csömör s még százféle kelevény és egyéb baj.

E betegségek felsorolása után mindjárt az is benn van a könyvben, hogy miként kell egyik-másik betegségre az orvosságot elkészíteni s milyen hókusz-pókusz dörmögést kell hozzá csinálni.

Beláthatjuk tehát, hogy a javasasszonyok a legundokabb pizsokkal rontják a beteg állapotát. Pedig a betegségnél is fő a tisztaság.

Akik egy ilyen könyvet végig olvastak, azok még sokat tudnának mondani a javasasszonyok gonoszságáról s általában a kuruzsolás mesteriségéről. Én is végig lapoztam egy ilyen könyvet s legjobban azon boszankodtam, hogy a lelkiismeretlen javasasszonyok a leggyorsabb orvosi segílyt igénylő bajoknál is, mint a pokolvar, veszett ebmarás és torokgyik — olyan bünös lassúsággal s olyan könnyelmű módon bánnak el a beteggel, hogy tíz közül kilencz pár nap, vagy óra alatt a kezük közt hal meg.

A kinek az esze és szive helyén van, az nem viszi betegét javasasszonyhoz soha semmiféle betegség esetén. Betegét csak orvos tudhat fölgyógyítani.

Az álmoskönyvekről és a lutriról.

Nagyon sok népbolondító él abból, hogy a szegény babonás ember álmát egy pár hatosért, vagy néhány liter borért — fejtegeti.

Minden időben léteztek álomfejtők, a kiknek hivatásuk volt a jelenből a jövőt meghatározni. Fából vaskarikát csinálni! Régés régen az ó-korban a delfi jósdában valami Pithia nevű papnő jósolta a jövőt.

Az álomfejtők főképen a 14—16. században szerepeltek és igen nagy tekintélyben állottak. — Az álommagyarázó könyvek meg a csi-ziók még manapság is közkedveltségű olvasmányok a műveletlen és babonás köznépnél.

Mindig voltak olyan tudatlan babonás emberek a világon, akik az álmok jelentőségét az álmoskönyvekből akarták kiokoskodni.

Kétféle álmoskönyv van leginkább elterjedve a köznépnél. Egyik a „Legujabb egyiptomi álmoskönyv“, melynek czimlapján egy pár vén asszony nézi a lutris bolt előtt a kihuzott számokat s az egyik anyámasszony azt mondja a másik nénémasszonynak:

*„Nézze csak komámasszony, 10 krért mit nyertem?
Tíz krajczárért mily gazdag asszony lettem!“*

Ilyen kisebb fajta álmoskönyvet egy hatosért veszteget a Mitugrász zsidó a kukutyini országos vásáron.

A másik fajta álmoskönyvnek már a czime is olyan hosszú és unalmas, mint a szentivánéji álom.

„Legujabb és legjobb egyiptomi-chaldeai nagy álmoskönyv, a legrégebb álmoskönyvekből, valamint hirneves egyiptomi és chaldeai bölcsek föltalált kézírataiból összeállítva. Függetlenül: kimerítő utasítással és számos tanácsadással a lottojáték minden nemeire nézve, ugyszintén kabbalisztikus kiszámításokkal, melyek szerint mindenki legvalószínűbben nyereményekhez juthat, továbbá a planéták magyarázatával mindkét nemű személyek számára stb. stb.“

A boríték előlapja tele van pingálva halálmadárral, sárkánynyal, boszorkánynyal, halálfejjel, kigyóval s más rémséges figurákkal. A belső czimlapon valami dézsahölgy pihen ki napi fáradalmait s álmában két szárnyas angyalka numerákkal traktálja az alvó hölgyet.

Ezt a könyvet 30 krért veszik meg a tudatlanok, a babonások.

Akárhány embernél találunk — különösen faluhelyeken — ilyen népbutító és népámitó ponyvatermékeket. A legutolsó béresnétől kezdve föl egészen biróné asszonyomig olvassa azt mindenki, kicsiny, nagy, fiatal, öreg, férfi, nő, szőke, barna egyaránt.

Ha azt a sok ostobaságot, ami ebben a két könyvben össze van firkálva, elejétől végeig le akarnám írni, akkor a babona ellen még egy könyvet kellene írnom. Különben kár volna a papirosért, a tintáért s a drága időért.

A ki nem olyan bárgyu, mint a birka, az nem ad egy krajczárt sem az álmoskönyvéért, az kezébe se vesz ilyen rossz könyvet oly cél-

ból, hogy álmának jelentőségét s a nyerő számokat kikeresse abból.

Ámde — mint a közmondás mondja — az ujjaink sem egyformák. Hát még az emberek közt milyen nagy különbség van!

Beszélhetek én a szomszédunk Jancsi kocsisának, akár a dült fának! Az bizony nem igen hisz nekem.

Jancsi, ha valamit álmodik, másnap már viszi a hatosát a lutriba. Ha nem álmodik számokkal, akkor meg az álmoskönyvből keresi ki, hogy ilyen meg olyan álmom után milyen számokat kell a lotteriába rakni.

Hét esztendő óta viszi a hatosokat a sarki boltoshoz a lutriba, de még egy penészles, rozsdás krajczárt sem nyert soha! Ha azt a sok tiz krajczárt Jancsi mind félre rakta volna, vagy a póstatakarékpénztárban kamatoztatná, bizonyára helyesebben tett volna. Legalább vehetne magának jóra való ruhát, nem lenne olyan toprongyos, mint a milyen.

Csak gondoljuk meg, hány olyan tudatlan ember van a világon, mint Jancsi!

Ezeren meg ezeren jutottak már a lutri által koldusbotra. Ismertem egy családot, ahol az apa és az anya utolsó pár krajczárjukat is a lotteriába rakták — otthon még kenyér sem jutott elég a szegény gyermeköknek.

Sok ezer ember közül mind más-más számmal álmodik s más-más numerát tesz meg a lutrin; beláthatjuk tehát, hogy annyi ezer számsor közül alig-alig üt be egynek-másnak egy-egy árva numerus.

Valóban sajnálatra méltók az olyan Jancsi-féle együgyű, babonás emberek, a kik azt hiszik, hogy az álmódott számoknak ki kell jönni a lutrin és így szerintük a lutritétel által könnyen meg lehet gazdagodni s szerencsésévé lenni.

Leginkább asszonyok tesznek a lutrira. Az ilyen asszonyokra bizony rá illik az a tréfás közmondás: Hosszu haj — rövid ész! A férfiak közül pedig legtöbbszörre azok viszik a pénzüket a lotteriába, akik nem igen szeretnek dolgozni, hanem könnyű módon, munka és fáradság nélkül akarnak pénzhez jutni és meggazdagodni.

Ha a lotterián olyan könnyen lehetne nyerni, akkor már régen csődbe került volna a lutri. Nem olyan bolond ember volt ám az, a ki a lutrit kitalálta, mint a milyen birka az, aki a pénzét a lutriba rakja.

Hjah! az ostoba, babonás embert sokféle-kép lehet lépre csalni.

A lutrira vonatkozólag elmondok egy egyszerű, de megtörtént esetet.

Az alföld egyik városában tizenkét esztendővel ezelőtt egy jómódu iparos felakasztotta magát a mestergerendára. Midőn levágták a kötélről, észrevették, hogy az asztalán valami irva van krétával. Nézték, mi az? Elolvasták. Ez volt oda irva: „Egész vagyonom a lutriba vándorolt. Egyebem se maradt, mint a jármas ökröm kötele. A dologtól elszoktam. Élni nem bírok. Nincs egyéb hátra, minthogy magamat kössem az árván maradt kötélre!” A szobájában volt egy tető nélküli láda, az szinig tele volt — lutri czédulával, reskontóval.

E megtörtént példából okulhat mindenki, a ki teljesen nem vak, aki okosabb a baromnál.

Egy ember sem gazdagodott meg a kis lutrin, de sok jutott a lottojáték utján koldusbotra. Okos ember nem bizik a véletlen szerencsében és nem teszi a pénzét lutriba. Bárcsak minden lutrit elvinne az ördög a pokol mélységes fenekére!

A kártyavetés és a cigányasszonyok.

Azt mondják, sok cigányasszony megtudja az emberek sorsát előre mondani, vagyis jövendölni. Szerencsét vagy szerencsétlenséget tud jósolni.

Hogy a falusi parasztlányok és asszonyok maguknak ezen koldus, rongyos és fekete asszonyok által jövendőt mondatnak, azon még nem csodálkozhatunk annyira, mert ezek többnyire igen tudatlanok. Furcsább már az, hogy a városi uriasszonyok és kisasszonyok is kinyújtják az ily jövendölő jött-ment cigánynőknek kezeiket, vagy kártyát vettetnek és ily módon maguknak jövendölést mondatnak.

A világtörténelem fölemliti, hogy I. Napoleon híres francia császár felesége Jozefina is elment sokszor egy Lenormand nevü híres jövendömondó-asszonyhoz magának jövendölést mondatni.

Jozefina ő felsége is csak olyan babonás-asszony volt, mint a mi szomszédunk Jancsi kocsisa.

Ugyan már hogy is tudnának a cigányasszonyok jósolni, hiszen nem próféták?!

A cigány nők a legtudatlanabb emberek a világon, a kik irni, olvasni, számolni sem tudnak, de még az ábéczésnek sem hallották hírét — és ezek tudnak az emberek jövőjét megjósolni?! Hol az a tökfilkó, aki hisz a cigányasszonyok jóvendőmondásában? hadd vigyük a bolondok házába, mert oda való az olyan féleszü ember, aki hisz a cigánynők jósolásában.

Régebben a cigányasszonyok leginkább az emberek kezéből jövedöltek, kézjóslattal foglalkoztak, azaz a kéznek vonásaiból igyekeztek az ember sorsát, jövőjét előre megmondani. Ujabbban ezen kezes jövedölés kiment a divatból, akárcsak a krinolin! Jött helyette a turnür, a k á r t y a v e t é s.

Csöbörből vederbe!

Most a kártyavetéssel bolonditják a cigánynők a babonásokat. Akit nem foszt meg a lutri, azt bizonyosan megkopasztják a cigányasszonyok, akiknek mindennapi kenyerük a kártyavetés.

Azt hiszem, nem is kell sokat beszélnem a cigányasszonyokról. Hiszen sógorasszony, komámasszony, nénémasszony, szomszédasszony úgylis jól ismerik őket, mint a rossz pénzt.

Elég balga, aki lépre megy nekik!

Itt eszembe jut, hogy a hatvanas évek közepén egyszer édes anyámhoz is bevetődött egy ilyen napsütött képű, rongyos, piszkos, vándorló cigánynő. Olyan öregnek nézett ki ez a banya, hogy nagyanyám unokája lehetett volna ennek a vén satrafának. Ez a vén boszorkány nagyon

sokat jövendölt édes anyámnak. Többek közt azt mondta, hogy atyám rövid pár hónap múlva meg fog halni.

E jövendülésnek atyám a szobán át fültanuja volt. Nő több se kellett, az én jó atyuskámnak, mint a saját halálhírét hallani! Bement a jósló szobába s hevenyében úgy elagyabugyálta a vén cigányasszonyt, hogy az még a tizedik utczában is jajgatott. Ennek ugyan kijutott a vastagabbik végéből! Ugy kellett neki!

Nem is jöttek aztán évekig a cigányasszonyok a házunk tájékára jövendőt mondani s halált jósolni.

Mondanom sem kell talán, hogy az elpá-holt jósnő jövendőmondásaiból egy mondat, egy szó, egy betű sem következett be. A jövendülés után édes atyám még nem kevesebb, mint 21 évig élt.

Ilyen igazat mondanak a cigányasszonyok!

Nagyon tudatlan és babonás ember az, aki kezéből jövendöltet, vagy a kártyavetés által jósoltat magának. Tanult ember ilyen hóbortosságot nem követ el még tréfából sem!

Babonás számok.

Szekeresék Jóskája azt tartja, hogy a számok közül mindig a páratlan a szerencsés. Kivétetik a szabály alól a **13**, mely a legszerencsétlenebb szám a világon. Akárhány ember van, aki ha asztalánál tizenhárman ülnek, akár

pénzért is fogad egy vendéget, tizennegyediknek. Azt tartják, hogy a társaság közül egyik, a 13-ik nem éri el a következő évet.

Az öreg Szekeres uram is nagyon babonás ember lévén, egyszer jól megjárta a bolondját a fölfogadott tizennegyedik vendégével. Ugyanis vendégéhez behivott egy hordárt 14-iknek s mikor a tisztelt hordár ur napszámoshoz illő buzgósággal teletömte a bendőjét minden jóval, Szekeres gazduram az ebéd végén még 50 krt adott neki borraivalóul. De biz a hordár keveselte a napszámot s azzal állt elő hogy egy tál ételt ő 30 kron alul senkinek meg nem eszik! Még a Herko Páternek sem! Miután pedig az ebéd 7 fogásból állott, azért 21 hatos jár. Kér tehát alássan még 1 frt 60 krt az ebéd végig műveléséért. — Biz azt meg kellett fizetni, mert Szekeres uram nem alkudta ki a napszámot előre.

Igen sok okos emberben is van egy kis idegenkedés a 13-as szám iránt, miután egy társaságban rendszeren van egy két olyan egyén, a ki valami szerencsétlenséget hallott a 13-asról. Neveli az e szám iránti ellenszenvet azon eshetőség is, hogy néha csakugyan megtörténik, hogy egy társaságból, hol véletlenül éppen 13-an voltak együtt, egy elhal. Így a 13-as szám babonájára új tápot nyújtott a spanyol király halála, ki 1885-ben meglátogatta az ottani kolera-betegeket. Egy alkalommal a betegek látogatása után az udvari ebédnél éppen 13-an ültek s ezt legelőször a király vette észre. Nevetve jegyzé meg az uralkodó, hogy majd meglátja, ki hal meg közülök egy év alatt. Az első ő volt! —

De hát ez igen természetes dolog. Hiszen senki-
nek sincs az orrára kötve, hogy meddig él! —
A 13-as szám babonájánál eszembe jut egy ame-
rikai história, amit ezelőtt egypár évvel az ujsá-
gokból olvastam. Az amerikaiak, nemcsak hogy
nem félnek a 13-astól, de még azt derekasan ki
is figurázzák. Egy városban oly egyesületet ala-
kitottak, melynek tagjai csak 13-an lehetnek. A
ház, melyben az egylet helyisége létezik 13. szám
alatt van és 13. ajtó. Évenként 13 gyűlést tar-
tanak stb. stb.

A 13-as szám babonája egész Európában
el van terjedve. És hol van az megírva, hogy
a 13-as szám szerencsétlen? Máshol nincs mint
a népbutító álmoskönyvekben, nó meg a tudat-
lan, babonás emberek fejében.*)

A 9-es szám se kutya a babonák országá-
ban. Azt hiszik az olyan Szekeres-féle eszű ba-
bonás emberek, hogy a veszettség 9 nap, hét,
hónap, vagy év mulva tör ki a veszett eb által
megmart emberen. Füves Mária hires javasasszony
is sokszor használja a 9-féle füvet, 9 fának 9
termő rügyeit. Szekeresné ifiasszony a tehén
megrontásánál a 9 hangyazsombékot használja.
Az is babonás, aki azt hiszi, hogy az orvossá-
got 9-szer kell bevenni, 9-szer fürödni, a sárga-
ságnál 9 kurát kitartani stb.

---

*) Tévedek. Egy tekintetben mégis szerencsétlen szám a 13!
Mert lotto jövedéki igazgatóságok — lutrik — a hol a számok is
huzatnak, 13 helyen vannak, ezek: Bécs, Prága, Lincz, Brünn, Triest,
Budapest, Lemberg, Innsbruck, Nagyszében, Bozen, Trient és Te-
mesvár.

A 7-es szám olyan extra a numerák közt, mint a boszorkány a rémséges babonás alakok közt. A magyar köznép »zsidószám«-nak nevezi, amivel azt akarja kifejezni, hogy szerencsés.*) — Az átkok közt is megfordul a 7-es szám; ilyen a 7-rétű görcs és 77-rétű istennyila, a mely valakibe bele üt!

A 3-as szám is babonás numerus, de ez csak ötödik kerék a kocsiban. Azért ezzel nem is vesződöm. Szekeres gazduram se adna egy pipa dohányt sem a 3-as számért.

Papjaink és tanítóink nem hirdetnek szerencsés és szerencsétlen számokat.

Iskolázott és vallásos ember nem hisz a számok szerencsétlenségében, vagy szerencsésjében. Nincs szerencsés és szerencsétlen szám.

Babonás napok.

A babonás emberek téves hite szerint vannak szerencsés és szerencsétlen napok.

A legszerencsétlenebb nap a péntek. Ez irántigen nagy respektusa van a hóbortos babonás embernek. Hogy honnét kelt e napnak annyira veszett neve, — erre vonatkozólag sokféle magyarázatot hallottam és olvastam.

Kobak Péter komám azt mondja, onnét e nap szerencsétlensége, mert az Isten e napon teremtette az embert. (Ne neked teremtés koronája!) S midőn a Teremtő látta, mily gonosz

*) Nem tudom, hogy mit szólnak ehhez a tüzes antiszemiták?!

lélek lakik e teremtményében, — fölsóhajtott: „Bánom, hogy embert teremtettem!“

Százakra és ezrekre megy a babonás szokás és mondás e nap körül, melyekből elmondok néhányat — kóstolóul.

Kotlós tyukot pénteken elültetni nem jó, mert megzárul az aláarakott tojás. Pénteken kezdett és végzett munkán nincs szerencse. Ha az év első napja péntekkel kezdődik, az az esztendő terméketlen lesz.*) A ki pénteken nevet, az vasárnap sir. A kis gyermek, ha pénteken kapja az első fogát, a tejfoga után soha se nő több foga. A melyik kis gyermek pénteken kezd gagyogni, az hebegő lesz, ha ugyan meg nem némul. Pénteken éhomra prüszszenteni, nagy veszedelmet jelent. Aki pénteken füt be először télire, annak leég a háza. Pénteken utra kelni, kész szerencsétlenség. Pénteken mosott ruhától kiütést kap az ember. Aki pénteken fekszik betegágyba, többé föl sem kel. Pénteken süttött kenyér keletlen marad. Pénteki vendég annyi, mint egy heti exeküzió. Tököt pénteken, vagy csütörtökön kell venni.

Úgy meg van a szegény péntek babonás hírrel verve, hogy akárhány babonás ember kitörölné még a kalendáriomból is!

Skót ország némely vidékein a halászok a pénteket épen szerencsés napnak tartják. Ők minden esketést és lakodalmat csak pénteken tartanak. A skótok olyan babonások, mint a magyarok. Azok szerencsés, mi meg szerencsétlen napnak tartjuk a pénteket.

*) Példa rá az 1886-ik év!

Szilveszter és ujév napja. Az a vén aggastyán s ez az ujdonsült csecsemő még a babonában is egymás után járnak. E két napról ezeket a babonás szokásokat és mondásokat hallottam:

Aki Szilveszter és ujév közt éjfélkor születik, abból nagy ur válik. Ujév reggelén ne vegyen senki tisztát magára, mert kiütéseket kap. Szilveszter éjjelén a szerelmesek ólmot olvasztanak s ha a megolvadt ólmot vízbe öntik, a képződött ólomalak megmutatja, miféle foglalkozása lesz a jövendőbelijüknek. Nem jó ujévkor varrni, mert a tyuk tojókáját bevarrja az ember. A ki a kakast ujév hajnalán meglesi, mikor az elsőt kukorikol, arról a tájról várhatja a mátkát, amerre a kakas nézett. Aki ujév napján későn kel föl, az egész esztendőben olyan lusta lesz, mint a lajhár, de a ki e napon korán kel, az minden nap frissebb lesz. A ki Szilveszter éjjelén megfordítja feje fölött a párnáját, az álmában meg fogja látni jövendőbelijét. Aki pénzt ad ki ujév napján, akár az egész esztendőben a zsebében tartsa a kezét. Akit ujévkor megvernek, minden nap kikap az egész esztendőben. Ha ujévnapján valamely üzletbe egy öreg asszony az első „kundschaft“, szerencsétlenség lesz abból. Ujév napján malaczt kell venni és enni, mert az előre turja a hasznót, a baromfi hátra kaparja. (Túrám a takarékoság, nem pedig a sült malacz!)

Vincze napján, ha a háztetőről csurog az eső, vagy a megolvadt hó, akkor jó termés lesz abban az évben. (Vincze, telik a pincze!)

Szent Pál napjáról azt hiszik némely babonás emberek, hogy ha az nap tiszta idő van, akkor jó évre számíthatunk; ha pedig az nap esik, vagy havaz, ez esetben rossz esztendőnk lesz és a gabona drága fog lenni. Ha szent Pál napján szél van, akkor ezen évben az országot háboru fogja dúlni, s végül ha ezen a napon az eget felhők borítják, ez esetben azon évben veszedelmes járványos betegség fog uralkodni a szarvasmarha és a szárnyas állatok közt.

Mátyás napjáról (február 24.) a magyarországi babonás németek azt tartják, hogy ha az nap fagy van, akkor a hideg megtörik s utána meleg napok következnek; ellenben ha ezen a napon fagyás nincs, hanem borus, vagy meleges idő van, ez esetben utána hosszú ideig fagyos idő következik.

Nagypénteken, ha eső esik, minden gyümölcs kukaczos lesz. (A nóta szerint pedig: nagypénteken mossa holló a fiát!)

Nagyszombaton a kolompszóra minden kigyót, békát el lehet kergetni a háztól. E napon midőn a harangok Rómából visszaérkeznek s először megkondulnak, patakban kell mosdózni, s akkor nem leszünk szeplősek.

Virágvasárnap szentelt barkának 3 szemét rágás nélkül le kell nyelni, aki ezt lenyeli, nem lesz torokfájása. Menyörgéskor az e napon, szentelt barkát tűzbe kell dobni, de a viláért sem szabad a szobába vinni, mert akkor tömerek sok légy lesz.

Április elseje. Ez meg a bolondok napja. Ezen a napon szokták a babonás emberek egymást lóvá tenni s „áprilisi számár!“-nak titulálni. Április elsején szokás a gyermekeket s a félbolondokat csigavéréért és békatollért küldeni. Öreg embertől hallottam, hogy e napon ütötte agyon Kain Ábelt s az illető bácsi hozzá hazudta azt is, hogy ő ezt a szentírásból olvasta.

Szent-György napja a szerencse napja. E nap előtt fogott pillangó nagy szerencsét hoz. Szent-György előtt fogott kigyóból a leghathatósabb orvosság készül. Sz.-Gy. előtti ürge bőréből készült pénzes zacskó soha ki nem fogy. (Azt mondják, Rotschildéknak is ilyen zacskójuk van!) Sz.-Gy. előtti gyiknak a torkát a kis ujjal (növendék ujj) meg kell simítani, akkor nem lesz torokfájásunk. Aki Sz.-György nap előtt füzfa sipba fű, annak sem lesz torokfájása. Aki György nap előtt bőregér (denevér) szárnyat szerez s pénzt takargat bele, annak sohase fogy el a pénze. Ha pedig György nap előtt zöld békát fogunk a kezünkbe, akkor nem lesz hideglelésünk. Aki György nap előtt fecskét, vagy gólyát lát, annyi évet él, a hányat a fecske, vagy gólya szárnyaleben. A Szent-György előtt fogott kigyó bőre igen jó botra huzva. (Az ilyen bottal még a vasat is el lehet törni!) Szent-György nap éjjelén az ember kihallgathatja a boszorkányok beszélgetését a jó és rossz füvekről. Ha György napja nagyszombatra esik, vége lesz a világnak.*)

---

*) Az 1886. gyönyörűséges esztendőre ez a jövendölés épen ráillik.

Füves Mária javasasszony a sok kuruzsoló szereit mind Szent-György hajnalán szedi.

A fagyos szentek napjai. Bonifác, Szervácz és Pongrácz (május 12., 13. és 14.) napjairól sokan azt hiszik, hogy ezek fagyot hoznak.

Fagyos szent az Orbán nap is. Ha Orbán napján esik az eső, akkor leragyázik a szőlő, vagyis lehullik a virága.

Medárdus napnak (junius 8.) a babonás emberek oly csodatevő erőt tulajdonítanak, hogy ha az napon esik, ez esetben 40 napig egymás után fog esni.

Szent-Iván napján jó a szent-Iván bogarat és hajnalán a gyógyfüveket szedni, a miknek nagy gyógyhatása van. Füves Mária is e napon szedi össze a tücsköket, bogarakat betegjei részére orvossággul. Szintén e napon szokás a szent-Iván tüzet átugrálni, hogy az ember abban az évben meg ne haljon.

Szent-Mihály napja. Ha e nap előtt nincs dér, akkor a zsidók mind megkoszosodnak. (Ezt a furcsa babonás mondást alkalmasint valami tüzes antiszemita gondolhatta ki.)

A n d r á s-n a p éjjelén a babonás leány megálmodja, ki lesz a mátkája, sőt ha ezen éjen valamely legénynek ingét párnája alá teszi, azt a legényt úgy megbabonázza, hogy utána jár, mint az árnyék.

L u c z a n a p j á n kell kezdeni az u. n. L u c z a-s z é k e t készíteni és minden nap faragni valamit rajta úgy, hogy karácsony estén legyen készen. Ez a kis szék az, a melyről azt tartja a babona, hogy az ember meglátja a boszorkányt.

Luczanapjától 12 nap lévén karácsonyig, egy-egy nap után jósolják a babonások a következő év tizenkét hónapjának időjét.

K a r á c s o n y i b a b o n á k. Az éjféli mise alatt a szarvasmarhákat ki kell hajtani a kőkutakra itatni; ilyenkor az ostorral erősen kell csattogtatni, attól hizik és erősödik a jószág és a tehenet a boszorkány sem lesz képes megrontani. Egy kivetett czérnagombolyagba karácsonykor belépni, kész Lázárbetegség. Karácsony éjjelén legjobban fog az igézet. Aki a szent-estén (böved-est) mézes fokhagyma gerezdet nem eszik, az torokfájós lesz. Aki pedig karácsonyestén diót eszik méz nélkül, annak kihull a foga. Aki karácsonykor egy almát vagy diót fölvesz a földről, fekélyes lesz tőle. Éjféli misén a luczaszékre állók — mint az imént is mondám — meglátják, ki a boszorkány.

E napnak még az ételhulladéka is varázserővel bír, különösen híres a karácsonyi morzsa, mely sok kuruzsló-orvosság fő alkatrésze. Füves Mária e nélkül nem is küldhetné annyi betegét a másvilágra.

A p r ó s z e n t e k n a p j á n, akit vesszővel vagy nyirfavirgácsccsal elnás pángolnak, végig puhitnak, az friss lesz és kellést nem kap. (E babonás szokás még Herodes zsidó király idejéből ered.)

T a n u l s á g.

Minden napban 24 óra s minden órában 60 percz van. Minden nap keleten kel föl a nap s nyugaton áldozik le. Minden napot a jó Isten teremtett. A szentírásban hire-

nyoma sincs a szerencsés és szerencsétlen napoknak. Jóraivaló könyvekben sem lehet találni ilyen hóbortosságokat.

A babonás napokat a régi tudatlan emberek gondolták ki, talán csak tréfából és sok ember mai napság is hisz bennök.

Okos és vallásos ember megkülönböztet ünnepnapot és köznapot, de azt nem hiszi, hogy egyik nap szerencsés lenne, a másik szerencsétlen.

Babonás állatok.

Öreg paraszt asszonytól hallottam még kis diák koromban, hogy a kuvik, vagy másképp halálmadár, egyike a legveszedelmesebb állatoknak, mert a kinek ez a bestia a házára leül és 3-szor „kuvik“-ol, abból a házból kihal valaki. Aki ezt elhiszi, annak csakugyan kihalt valami a fejéből, a tiszta, józan ész.

Okos ember azt sem hiszi, hogy a kakuk madár az ő kakukolásával megjövendülheti a benne hívőknek, hogy hány esztendeig fognak élni.*)

Babonás állat a bagoly is; ez a híres éjeli madár, melyre az olyan Füves Mári-féle kuruzsoló asszonyoknak nagy szükségük van, mert azt mondják, a kik jól értik a csíziót, hogy a bagoly fogja össze a javasasszonyok patikájá-

*) Ez a gonosz lélek az, a ki kiszopja a tehén tejét! Olyan cselédek, akik maguk is nagyon szeretik a tehén-tejet, sokszor látják, midőn kiröppen a tehén tőgye alól az infámis boszorkánya!

ba szükséges kigyókat, békákat, prücsköket s más bogarakat.

A kukorikoló tyuk is babonás állat. (Erről már szó volt „a lidérczek“ czim alatt.)

A tehénről, erről a leghasznosabb házi állatról mindenki hallott már valami babonáságot. Az ismertebb babonák közül néhányat felsorolok. Ilyenek:

Ha a boszorkány megrontotta a tehenet s az nem hagyja magát fejni, a dézsát a tehén fejére kell borítani, vagy pedig egy a temetőből hozott romlott kereszttel meg kell verni. Ha a tehén rug, le kell a fejét borítani egy köténnyel, aztán a kötényt összeszurkálni vasvillával; azt a szurást a boszorkány érzi! Ha a boszorkány elvette a tehén hasznát, 9 hangya-zsombékot kell szedni s azt 9 darab kenyérral elásni a tinójárásba, hogy átmenjen rajta a tehén; akkor aztán 3 nap alatt be kell adni a kenyérral összegyúrt zsombékokat a tehénnek és megjön a haszna! Akkor is megjön a rontott tehén teje, ha a friss fejésből egy jól befütött kemenczébe öntenek; az a tűz a kemenczében azt a boszorkányt égeti, aki megrontotta a tehenet.

Ilyen babonás szokások és mondások továbbá a tehénről ezek:

Nem jó a tehenet vajadásában nézni, mert hamar elapad a teje. Az első heti fejés tejet a szegényeknek szokás adni, mert különben a tehén nehéz fejésű lesz.*) Ha a tehenet vá-

*) Különben, ha tőlem függne, ezt az egy babonás szokást meghagynám. Hadd egyenek egyszer a szegények is potyatejet!

sáron elakarjuk adni, mikor a házból kihajtjuk, a kapun belül konyhakötényt és gereblyét kell tenni, hogy ezen e tehén átlépjen; különben el nem adhatjuk, még az Iczig zsidónak sem!

A nyulról. Ha az ember kocsin utazik s a nyul az orra előtt keresztül fut az uton, ez esetben az utazót szerencsétlenség éri.

A balháról. Még erről a kis ügyes ugronczi-ról is tud valamit a babona. Azt mondják, ha balha ugrik a kezünk fejére, akkor levelet kapunk.

A fecskéről és gólyáról van egy pár tuczat babona.*) Ilyenek: A fecskét megfogni, nagy szerencsétlenséget hoz a házra. Ha a fészket leverik, kigyullad a tető. Aki egyet agyonüt, a keze elszárad. Aki az első fecskét látja és meg-simogatja arczát kezeivel s elmondja a babonás versecskét:

»Fecskét látok
Szeplőt hányok.«

az elveszti a szeplőt és olyan szép lesz, mint a mesebeli tündér Ilona, vagy az Árgyilus király!

A gólya is ilyen extra madár. Megfogni, agyonütni nem szabad. Fészket elbontani annyi, mint kész tűzvész. A ki álló gólyát lát először, az egész évben lusta lesz, mint a lajhár; aki repülőt lát, az friss és egészséges lesz mint a makk. **)

*) A fecskét annyira megbecsüli a nép, hogy kimulásáról nem úgy beszél, mint más állatéről, hogy megdöglött, hanem hogy meghalt.

**) „A fecske és gólyának megbecsülése érthető és az szépen jellemző tulajdonsága a gyöngéd népkedélynek. Ha az a sok bohóság, amit a nép e két kedvencz madarához köt, nem is egyéb mint balhít és babona, azért igazolva van az mégis a nagy szeretet és öröm által, melylyel a nép a hideg tél után a tavasz e kedves első hírnökeit fogadja.“ (Varga János.)

Egyéb babonás állatok még a vizibornyu.*)

Ha az ember e kis szörnyeteget véletlenül lenyeli, a babona szerint az megnő a gyomrában s mikor elérte teljes kifejlődését, akkor kirágja magát az ember hasán keresztül, amibe természetesen bele kell az illetőnek hálnia.

Jeles babonás állat a kigyó is, a bibliai Éva asszony elcsábítója. A kigyó Füves Máriék patikájában nagyon hasznos orvosság. Különbösen arról is nevezetes ez a csúszó-mászó féreg, hogy nagyon szereti a tejet. (Akárcsak a garanboncziás diákok!) Ha az ember kigyót akar fogni, tejjel oda csalhatja. Ha valakinek lecsúszik a kigyó a torkán, akkor fölforralt édes tej fölé kell az embert szájával tartani s a tej szágra kijön a kigyó.

Erről nevezetes a béka urfi is. Tejjel lehet ezt is kicsalni. Ha pedig már megdőglött a kigyó vagy a béka odabent, akkor gólya-gyomrot kell venni a patikában s azt megtörve be kell adni a szerencsétlen embernek, (mert kigyót, békát csak gólyagyomor bír megemészteni). Az is szent igaz, — már t. i. a babona szerint, — hogy nem jó a gyermeket békának mondani, mert sokára tanul meg beszélni.

Van egy babonája még a népnek a békaesőről. Nyáron erősebb zivatar után a földből ezernyi apró béka buvik ki, s mire a nap kisüt, csak úgy nyüzsögnek a meleg pocsolyában a kis békák, akár Ó-Budán a zsidógyerekek! A babonás nép e sok zsidógyerekekről, akarom mon-

*; E kis állatot néhol kutyahalnak, másutt ebhalnak is nevezik.

dani békáról azt tartja, hogy ezeket a felhőszítta föl valami tóból s az esővel együtt a felhőből hullottak a földre.

A gyikről. Aki a gyiknak a torkát kisujjával (növendékujj) megsimitja, annak nem lesz torokfájása.

A macska a gonosz lelkű boszorkányok jobbkeze. A vén boszorkány átváltozásaiban legszivebben veszi fel a macska bőrét és alakját. Ha a macska mosdik, jól meg kell vigyázni, kire tekint mosdás után; akire ránéz, az bálba, vagy vigalomba megy. Ha egy lábbal mosdik és a másikat sorba nem keríti, akkor vendég áll a házhoz; a vendég arról a tájról jön, amerre utoljára kanyarítja a cziczus a talpát. Ha a macska kurrog (dorombol, fony) és közben játszik és nyugtalankodik, akkor esőt érez.

A kutya se kutya! A babonában ez is nagy kedvencze a boszorkánynak s ha kísérteni jár, — már mint a boszorkány! — sokszor változik fekete vagy fehér nagy kutyává. Ha a kutya álmában sir, akkor tűz lesz a háznál. Ha álomban ugat, akkor, tolvaj, rabló, gyilkos áll közel a házhoz. Ha a kutya ébren yonyít, akkor halott szagot érez s valaki nemsokára meghal a családból. Ha a kutya kapar, akkor is halott lesz a háznál.

A betűző szúró, erről az icziny-picziny ártatlan kis szegletes dereku bogárkáról azt tartja a babona, hogy korczogó utazgatásával valamely házbelinek az élete pályáját méregeti s ha kopogását, pattogását valaki meghallja, nemsokára beüt a halál a házba.

Ha a pók este valakire ráereszkedik, az szerencsés lesz; *) ha reggel ereszkedik rá, akkor szerencsétlen. Ha egy pókot megölünk, ez által szerencsénket öljük meg, azaz szerencsétlenek leszünk. (Igaz ugyan, kár a pókot minden ok nélkül megölni, de bizony azért annak megölése senkit sem tesz szerencsétlenné.) Ha valakire fekete pók ereszkedik, az meglátja a barna szeretőjét. (Heje-huja, haj!)

A sváb bogarakat (keleti csótány) úgy lehet a háztól elűzni, ha egy pár példányt papírba göngyölítünk s azt a csomagot valami sváb (német) kocsiába dobjuk.

Babonás állatok még a disznó (sertés) 9 malaczával, a ló fejtenül, a bika lefelé álló szarvakkal és a teknős béka — és az ostoba tanulatlan, hóbortos emberek, akik még manapság is hisznek a babonában.

A természetrajzból sok mindenfélét tanul az ember az állatokról, de arról, hogy valamely állat hangja, sivitása, futása vagy ugrása által szerencsét, vagy szerencsétlenséget tudna jövedölni, a természetrajzban szó sincs.

Okos ember nem hisz a babonás állatokban.

Babonás növények.

A csodafa, nem egyéb, mint disznófű, vagy a könyv szerint beléndek. A babona valószínű csodaerőt ruház e bűzös virágu parajra. Fűves Máriék a féreg elhajtására javasolják.

*) Azt mondják Rotschildra is ráereszkedett egy este valami kereszties pók!

A vasfű, vagy zárnyitófű. Ha valaki tenyerén fölnyesi kissé a bőrt s a bőre alá beteszi a vasfű egy kis levélkéjét s aztán behegeszti a sebet, akkor az a valaki csak hozzá ér a zárhoz s az rögtön magától kinyilik. Azt mondják, hogy Milfai, Sobri, Zöld Marczi, Rózsa Sándor, Savanyu Józsi, meg egyéb czégéres gazembereknek mind ilyen bélelt tenyere volt. *)

Babonás növények még a 4-levelü lóhere, melynek birása igen nagy szerencse. Gyűsző Miska iskolatársam épen a vizsgálati nap előtt talált ilyen 4-levelü lóhert s másnap a vizsgálaton szerencsésen — meg is bukott.

A kutyatej, melynek megtört szárából kifolyó teje jó arczszipítő. Nótás Katicza megpróbálta ezt és még ripácsosabbra marta az arczbőrét, mint a hólyagos himlő.

A lilium a halottak virága. Ha valakit ártatlanul végeztek ki, annak sirján 3 szál sárgalilium kel ki.

A farkasalma levele, az ökörfarkkóró és a rutafű mind igen nevezetes orvosságok Füves Mária patikájában.

Nagyon tudatlan és babonás ember az, a ki azt hiszi, hogy egyik-másik növénynek különös csoda ereje volna. Iskolázott ember nem ismer babonás növényeket és nem hisz azok természetfölötti erejében.

*) Ugy látszik a posztkiszli lopóknak is zárnyító fűvük volt.

Babonás ásványok, bűvereklyék, bűbájosság, varázsital. Szellemidézés.

A régi időben valami különös formájú kőnek, fadarabocskának, vagy csontnak oly csodatevő erőt tulajdonítottak a babonások, hogy ha az ember ezek közül csak egyfélét is magánál tartott, ez esetben balhitők szerint semmiféle baj, betegség, szerencsétlenség, vagy halál nem érhetette őket. Az ilyen különös formájú tárgyakat bűvereklyék-nek, vagy ámulették-nek nevezték. Azt hitték, aki bűvereklyét visel azon még az ólomgolyó sem fog.

A török - angol - francia - orosz háboru alkalmával, a mely 1851-ben Krim tartományban, leginkább pedig Szebásztopol nevű erős várnál oly hosszasan folyt, igen sok francia katonánál volt ily bűbájos tárgy, többek közt régi emlékpénz a nyakába aggatva s azt hitték, hogy ezen penészes emlékpénz csodaereje által életben maradnak, bár a legnagyobb sebet is kapták a csatában, vagy ha a legveszedelmesebb betegségben feküdtek is. Kanrobert akkori francia fővezérnek is volt a nyakában — állítólag! — ily bűvereklye-féle, és hogy ő az almai csatában a körülötte záporként lehulló golyók között el nem esett, azt sok babonás ember abban az időtájban ezen bűvereklyének vagy ámulettnek tulajdonította.

Az 1878-iki boszniai okkupáczió alkalmával magyarországi születésű közös hadseregbeli katonák közt is volt nem egy olyan babonás hitű, a ki valami világcsaló által árusított képet rej-

tett inge alá, azt hívén, hogy az megmenti életét s a golyó sem árthat neki. Pedig bizony, ha a bosnyák testvér jól célzott, úgy eltalálta az ámulettes katonát, mint akármelyik másikat.

Hogy Kanrobert véletlenül nem esett el a csatában, azon nem lehet csodálkozni.

A véletlenség még nem csoda. A véletlenség meszszebb van a csodától, mint Makó Jeruzsálemtől!

A régi babonás emberek leginkább némely drágakőnek tulajdonítottak csodaerőt. Így például a gyémántról azt hitték, hogy ha az ember a balkarján gyémántot hord, az esetben semmiféle gonosz lélek, semmiféle méreg nem árthat neki. (Porczió számra eheti a cziánkálit, és kutya baja sem lesz tőle!) A gyémántról, erről az igen értékes, legkeményebb s legritkább ásványról azt is hitték, hogy ezt a kígyók vagy »kényók« fujják valami barlangban.

A gránát arról volt nevezetes, hogy míg az ember, a ki viseli egészséges, addig a gránát szép piros, akárcsak a husvéti piros tojás; mikor pedig az ember beteg, akkor a gránát elhalaványodik.

Babonás ásvány a karbunkuluskő is, mely csak a mese országában, ott valahol Eldorádó tájékán található, de a babona azt tartja róla, hogy igenis van karbunkuluskő s az olyan nagy, mint a ludtojás. Azt hitték e nem létező ásványról, hogy az a sötét pinczében napvilágot terjeszt és úgy világít mintha, fényes nappal lenne. (A villanyvilágítás pislogó faggyú gyertya ehhez képest!) Annak pedig az a babonás magyarázata, hogy a karbunkulus nappal

beszedi magába a világosságot és éjjel azt kisugározza. (Ne nézze meg az ember, milyen nagy kópé ez a karbunkulus — valóságos naplopó!)

A régi babonás emberek természetfölötti erőt tulajdonítottak továbbá az achát, rubin s más drágaköveknek is. Hogy még nagyobb csodatevő erejük legyen ezen ásványoknak, különös jelekét, képeket, figurákat vagy szavakat vágtak rá, így például a régi pogányok Herkulest olyan formán vágták rá az ámulettre, amint az orosz lányt széttépi; a régi keresztények közül egyik-másik babonás ember szent Dávid királynak — a ki már a világon mindent elhedgeült, — a sisakját, vagy kakasfejű kigyót rajzoltak. Némely ily varázsköre be volt vésve ezen szó: a brakabra,*) vagy más ilyen értelmetlen szó.

*

Sokszor hallottam kis gyermekkoromban, hogy volt egyszer Budapesten valami Boskó nevű bábajos ember, aki egyszerre ugyanazon időben Pestnek több kapuján ment ki, meg aztán a város valamennyi óráját egy pillanat alatt tudta előre vagy hátra igazítani, anélkül, hogy az óráknak csak a tájékára ment volna.

Ez csak mesebeszéd volt, amit valami ügyes népbolondító gondolt ki s az együgyű tudatlan babonás emberek ezen tréfát valóságnak hitték.

---

*) Nő lám, már akkor is tudtak „volápük“ nyelven beszélni.

Bűbájos erővel bíró ember nincs a földön. Boskó és a többi híres bűvészek — schwartzkünstlerek — sem voltak bűbájos erővel bíró emberek. Ezek szemfényvesztők, mert az ő mutatványaik nem csodák, hanem ügyes és nagy sebességű cselekmények. Különben ők maguk sem mondják azt, hogy csodákat képesek tenni, hanem csak igen bámulatosat az ügyességök által. Ha a bűvészek csodákat tudnának tenni, bizonyosan a vasat aranynyá, a követ gyémánttá, és a vizet borrrá változtatnák.

*

Azt mondja némely babonás ember, hogy a Fűves Mária-féle kuruzsoló asszonyok olyan italt tudnak készíteni, hogy bárki is, ha abból iszik, olyan széppé teheti magát, hogy az egész világ bolondul utána. Ennek a furcsa folyadéknak bájital a neve. Ilyenféle hatással bír a babonások szerint a varázsital is.

Az ilyenféle italok rendesen igen mérges anyagokból készülnek s nem egyszer történt, hogy egyesek a bájital, vagy a varázsital következtében annyira rosszul lettek, hogy beléhaltak. Némely ember pedig megtévelyedik az ilyen mérges folyadéktól.

A bájital, vagy varázsital is a bűbájosság komédiájához tartozik.

Általában véve a bűbájosságnál a teremtett dolgoknak, vagy erőknek a józan ész ellenére oly hatások tulajdoníthatnak, melyek azoknak működési körébe egyáltalán nem vágnak. A bűbájosság istentelenség és tévely. Az ész tiltja

valamely tünemény okát, vagy a célhoz vezető eszközt ott keresni, hol eszköz és cél között semmiféle oksági viszony nem észlelhető. A bűbájosság gőgös és esztelen lázadás Isten ellen. A bűbájosság megtagadja az isteni mindenhatóság eszméjét és az idők tapasztalatát.

*

Szellemidézés, a holtak lelkeivel való közlekedés és efféle bűvös kísérletek már a pogány ó-korban is kedves dolgok valának és mindezt az utolsó évtizedekben mindkét félgömbön nagy buzgalommal ismét úzik. A bűvös szellemidézés lényege abban nyilvánul, hogy nem akarja magát az isteni világrendnek alávetni.

A kik hisznek a szellemidézésben, azok spirítiszták. Ezek azt tartják, hogy miután a lélek élve marad a test meghalálózásakor, tehát lehetséges az embernek ezer meg ezer éve elhunyt lelkét föl-idézni. Ez pedig nem igaz! Mert a lelkek nem térnek vissza akkor és azért, mikor és mivel őket valakinek megidézni tetszik. A holtak lelkei ép úgy, mint minden a világon, Isten kezében vannak. Emberi eszközökkel és módokkal nem lehet a szellemeket megjelenésre kényszeríteni.

Csak a legtudatlanabb emberek hisznek el olyasmit, hogy egyik-másik ásvány, vagy egyéb tárgy valami rendkívüli és természetfölötti csodaerővel bírna.

A bűbájosság és szellemidézés (spirítizmus) nem más, mint hiu ámitás és szemfényvesztés.

A csillagos égről és a tüneményekről.

Azt mondja az én Mihály szomszédom, hogy az üstökös csillag, ez a rettenetes jelenség csak akkor jelenik meg, mikor a földet valami nagy háboru vagy döghalál veszedelme fenyegeti. Olyan Mihály-féle babonás emberek sokszor a világ végét is jósolják az üstökös megjelenéséből. *)

1871-ben valami világcsaló egy genfi ujságban azon hazug hirt terjesztette, hogy azon évben augusztus 12-én egy nagy üstökös csillag fog földünkre lezuhanni s azt az emberiséggel együtt megsemmisíti. Sok ezer babonás ember elhitte ezt, mind amellet, hogy a csillagvizsgálók hazugságnak jelentették ki azon a genfi ujságban közölt állítást. Nem is volt az egyéb, mint népbolondítás! 1871-ben aug. 12-én nem is mutatkozott üstökös.

Az üstökös csillagnak az az egyedüli büne, hogy pályája kiválik a többi csillagok járása közül. Isten a természetben minden csillagnak a pályáját kimérte, attól azok el nem térhetnek.

Van több üstökös csillag. Az egyik rövidebb, a másik hosszabb időközökben jelenik meg az égen.

Némely babonás ember meg a napfogyatkozástól fél. Az 1850-iki nagy napfogyatkozás alkalmával még a budapesti népségnek legnagyobb része is hitte, hogy azon napfogyatkozás következtében földünk el fog süllyedni s ennél fogva az emberiség is elveszni. Igen sokan ab-

*) Budapesten s onnét a vidékre már 29 év óta megjelenik minden vasárnap egy „Üstökös“ — ez is azonban csak olyanféle legény, mint a győri „Garabonciás Diák“, t. i. vicczujság.

ba hagyták a munkát, nem dolgoztak, dőzsöltek, ittak, ettek a hasuk megpukkadásáig, azért hogy a nagy katasztrófát, már mint a föld elsüllyedését részegen érzék meg s azt se tudják, hogy miként jutnak a másvilágra.

Némely ember a szép 7-szinű szivárványról is tud valami babonát. Azt mondják, ha egy fiu a szivárvány végére ér, akkor a szivárvány őt felszivja s a másik végén mint leányt bocsátja le; ha pedig leányt sziv fel, ugyan ilyen módon fiuvá változtatja át. Ha ez igaz volna, akkor az ilyen gyermek bizony elmondhatná magáról, hogy azt sem tudja fiu-e, vagy leány?

A babonás emberek mindennemű fénylő égi tüneménytől félnek s azt hiszik, hogy azok valami bekövetkezendő nagy szerencsétlenséget jelentenek. 1870-ben egész Magyarországon szép égi tünemény; északi fény volt látható, a midőn éjszak felé az égen egy igen nagy vörös fényesség két éjszakán át lebegett. Ebből sok tudatlan és babonás ember véres nagy háborut, kolerát, meg más nagy szerencsétlenséget jövendölt.

A tejut vagy a szalmás szekér utja az égen, a babona szerint onnét veszi létezését, hogy egy időben szent-Péter, amint a zsupszalmát szállította aratás után, utközben lehullott a sok szalma s abból lett a tejut.

Itt felemlithető egyéb babonás szokások és mondások ezek: Ha egy csillag fut és leesik az égen, akkor meghal valaki. — Ha az eső esik és a nap süt, akkor az ördög veri a feleségét. — Ha villámlás nélkül dörög, akkor egy lélek elkárhozott. — Ha az ember az esőt szidja, ak-

kor sir az angyal s az ördög a haját rángatja mérgében. — Ha zivataros idő van, a küszöbbe kell vágni a fejszét és aztán elvonulnak a jégfelhők. — Éretlen gyümölcsöt nem jó késsel vágni, mert jégeső lesz. — Ha pedig valaki a piszkafával keresztet vet a felhőkre, kibujik a szivárvány. — Ha az ég dörög, a pusztá földön kell hevernünk s így nem lesz azon évben derékfájásunk. (Ezt a babonás vicczet alkalmasint valami pankrotizrott ruha-tisztító gondolhatta ki!) — Ha jégeső esik, 3-lábu széket kell kidobni, aztán el áll a jégeső. — Ha forgószélbe hágsz, megrontanak a boszorkányok; legjobb esetben megsántulsz, ha már sánta vagy, akkor megvakulsz. — Ujhold után első negyedkor, ha a holdat látjuk, olyankor a zsebünket meg kell rázni, hogy több pénzünk legyen. *)

A fiastyúkról, a 3 kaszás csillagról, a gönczölszekérről, a hold udvaráról . . . mindegyikről tud a babonás ember valamit.

Tanult ember az égi testekről és a tüneményekről nem hisz ilyesmit.

A jóslásokról.

Némely időben akadnak olyan népámitó gazemberek, akik baljóslatokkal s rémhírek terjesztésével általános rémületbe hozzák a tudatlanokat.

Ilyen világcsalók azok, a kik a népnek Antikrisztus eljövetelét, az üstökös leesését, a világ

*) Egy dijnoktól hallottam, hogy ő is próbálta ezt, de neki nem használt.

végét s több ilyenféle rémséges dolgokat jósolnak, jövendölnek. Azt tanácsolják továbbá az ilyen kötélre való a népnek, hogy akinek vagyona van, ossza el a szegények közt; legyen dinom-dánom, hogyha kigyulad a világ, rózsás kedvben találja az embereket. Persze, aki ezeket prédikálja a népnek, az rendszeren maga szegényebb a templom egerénél.

A kalendáriumbeli időjövendölések is csak ámitások és hazugságok. A kik a naptárakban az időjövendölést csinálják, úgy értenek azok az időjövendöléshez, mint a tyúk az ábéczéhez.

Az időjövendölésből összesen csak annyi igaz, hogy:

*Nyáron nagyon meleg van,
Télen nagyon hideg van.
Soha sincsen jó idő,
Mikor esik az eső!*

Egy százesztendős rongyos kalendáriumban olvastam egy igen régi jóslatot, mely diák nyelven van írva s így hangzik:

*Quando Marcus Pascha dabit,
Antonius pentecostabit,
Joannes in Corpore stabit:
Totus mundus vae clamabit!*

Ez magyarul ennyit tesz: Ha Márk napja husvétra, Antal pünkösdre, János pedig urnapjára esik, az egész világon nagy jajgatás lesz. Az 1886-iki gyönyörűséges szép esztendőre ezek a bölcs mondások pontosan ráillenek és azért még sincs nagy jajgatás az egész világon.

Azt mondják, ezt a jóslást valami Nostradamus nevű uri ember gondolta ki.

Nostradamus bácsit és jövődölését igen sikerülten kifigurázta valaki egy viccz-ujszágban.*) Ez a tréfás vers szóról-szóra így hangzik:

Nostradamus jövődölése.

*Ha a majom komoly, a szarka énekel,
Szent-Vendelin napján a sváb nem ünnepel,
A szakácsnék s kofák lutrira nem tesznek,
Az orthodox zsidók sódart s kalbászt esznek,
Ügyvéd nem lát hasznót az expenz nótából,
A cigány nem játszik máskép csak kótából,
Forschuszt vagy jutalmat büroókban nem kérnek,
Vendéglős s korcsmáros jó s tiszta bort mérnek,
A szegény hajlékot talál uri lakban,
Nem látsz egyetlenegy diplomatát frakkban,
A festék s a puder divatból kimennek,
Collaudatort, birót s kereket nem kennek,
A vidéki színészt rendesen fizetik,
A cseh s az osztrák sert, a tót szeszt nem iszik,
A firtli mágnásnak tömött lesz tárczája,
A rang és tőke lesz az észnek szolgája,
Nem lesz miből élni a doktornak s papnak,
Nyugtót s békét hagynak a vallásalapnak,
Lipót bazilikánk egészen felépül,
Istóczi Győző a zsidókkal kibékül,
Fenn, lenn s a középben nem az érdek vezet,
Az oláh melegen szorít velünk kezét,
Utazó ágensek beváltják szavukat,
A lepipált férjek meglátják szarvukat,
Fiatal leányok lemondanak a tánczról,*

*) Az „Üstökös“ című budapesti élczlap 1886. márczius 28-iki számában Lauka Gusztáv írta.

*Kupeczek s bankárok drága óralánczról,
 Az aranyifjuság és gentry nem henczeg,
 Nem vesz el színésznőt: a gróf, báró s herczeg,
 Szerelmes poéták nem pedzik a lantot,
 Ha egy-egy ifju leány reájuk kacsintott,
 A tolvajok s lumpok mindig otthon hálnak,
 A kávéénikék sohase pletykálnak,
 A kopó nem hajtja a rókát és nyulat,
 Özvegyasszony s barát nem szeret s nem mulat,
 Hirét se hallják az adónak s papzsáknak,
 Akkor nemsokára vége a világnak.*

Tehát csak akkor lesz vége a világnak, ha ezek a jóslások mind bekövetkeznek.

Addig várjunk és ne féljünk.

Okos ember nem hisz mindenféle ostoba jövendőmodásban és jóslásban.

Apróbb babonás szokások és mondások.

Pappal és temetéssel találkozni szerencsétlenség, zsidóval és cigánynyal szerencse. — Pappal álmodni boszuság. — Az orvosságot nem kell megköszönni, mert akkor nem használ. — A vadásznak, halásznak nem kell szerencsét kívánni, mert a vad és hal mind elkerülik a fegyvert, vagy a hálót. — Amely fiatal ember, vagy hajadon étkezés közben fütyöl, vagy dalol, boldos lesz a felesége, vagy a férje. — Ha a lábbeli csak egyik lábunkon van s úgy járunk, ahány lépést teszünk így, annyi év múlva nőszül-

hetünk meg, vagy mehetünk férjhez.*) — Ha olyan asszony, kinek a gólya nemsokára piczikét hoz, benéz a halottas ház ablakán, annak néma lesz a gyermeke. — Aki egy koldust elűz a háztól, kettős gyermeke (iker) születik. — Ha a tűz pöröl, akkor veszekedés lesz a háznál. — Aki tűzzel álmodik, meglopják. — Ha valaki magát álmában mátkának látja, meghal még abban az évben; aki pedig halva látja magát, az mátká lesz. Az is mátká lesz, a ki étkezés közben két testvér között ül. — Nem jó a gyermekét átlépni, mert akkor nem nő nagyobbra. — Gyermekek háznál le kell ülni, mert különben elviszik a gyermek álmát. — Aki a kis gyermeket nagyon megbámulja, megveri (megigézi) azt a szemével. Ha pedig a gyermek már meg van verve szemmel, akkor tüzes szemet kell egy pohár vízbe vetni s az ilyen szemes vízből a gyereket megitatni s azzal szeméit megmosni; közben vissza kell kivánni a szemverést arra, akitől jött. — Ha a kés, villa, vagy olló leestében hegygyel megáll a padlóban, váratlan vendég jön a házhoz. — Akkor is vendég áll a házhoz, még pedig nagyon éhes! ha véletlenül egygyel, a szükségnél többre teritettek. — Az új házból kihal valaki. — Ha a halott szeme nyitva marad, vár valakit maga után. — A levágott apró jószág nehezen döglök meg, ha sajnálják. — Bal lábbal kelni ki az ágyból, bal lábba öltözködni és vetközni jó a fogfájás ellen. Egy más babonás mondás szerint pedig: ha bal

*) Azért is van oly sok agglegény, meg vén leány!

lábbal kelünk ki az ágyból, akkor egész nap mérgesek és szerencsétlenek leszünk. — Akinek a marka viszket, az pénzt várhat, még pedig annyit, ahány hajaszálát érintette a tenyerével. — Ha valakinek a jobb szeme viszket, sirni fog; ha a bal viszket, örömet fog érezni. — Akinek a szeme ugrál, azt megverik. Ha az embernek a háta viszket verést kap. — Ha az embernek a füle cseng s kérdi valakitől, hogy melyik füle cseng? s az illető kitalálja, akkor az jó hirt fog hallani. Egy más babona szerint a jobb fülcsengés rossz hirt, a bal örömet jelent. — Ha egy hajadon, vagy özvegyasszony menyasszonyi ruhát varr és a saját hajából egy kis csomót levágva azt a menyasszonyi ruha derékvarrásába belevarrja, ő is menyasszony lesz még abban az évben. — Ha az ember reggel az utcára kimegy és nőt lát először, szerencsétlen lesz az nap, ha férfit lát, akkor szerencsés lesz. — Ha esküvő alkalmával a jegygyűrű véletlenül leesik, az nagy szerencsétlenséget jelent a menyasszonyra; ha pedig esküvő alatt harangoznak, rövid életű lesz az ifjupár egyike. — Kártyázásnál van jó és rossz »kibicz«. Rossz hely az, ahol már valaki vesztett. (Ismerek több vendéglőt, hol egy bizonyos helyre senki sem ül le játszani. Bár minél több ilyen rossz hely lenne a vendéglőkben és kávéházakban, akkor nem jutna annyi ember az ördög bibliája által koldusbotra!) — Ha a kis gyermek beteg, ólmot szokás önteni s az ólomból ki lehet okoskodni, meg lehet jósolni a betegség eredetét és mikénti lefolyását. — Ha elindulásunk után vissza kell mennünk, nem le-

szünk szerencsések. — Korcsma, vendéglő és bolt megnyitásakor okvetlenül férfi legyen az első vendég, mert ha nő, vagy pláne öreg asszony az első »kundsajt«, akkor tisztára vége van a »geschäft«-nek. — Tavasszal, aki először sárga pillangót (pillét, lepkét) lát, az megbetegszik. — Az első gyermeket nem jó a szülő nevére keresztelni, mert akkor nem lesz hosszú életű. (Az öreg Dobos Józsinak az apja is József volt és Józsi bácsi már 77 éves s olyan egészséges, mint a makk!) — Akinek a két szemöldöke közti tér is szőrös, az ravasz ember. — A vörös haj is ravaszságot jelent. Erre vonatkozólag közmondást is csináltak a babonások:

*Vörös ember, deres ló,
Ritkán válik abból jó!*

Ehhez a rótszakáluak és vörös hajuak is csináltak hozzá még egy kádenciát:

De ha válik, igen jó!

Nem jó a bort visszajáról tölteni s a kést élével fölfelé állítani. — Kinek hideg a keze, meleg a szerelme. — Kinek a halálhírét költik, sokáig fog még az élni. — Tejet este a házból ki ne adjunk, mert az elviszi a hasznót. — Az esküvőre induló házaspár eljátszotta egész élete boldogságát, ha utközben nyúl, macska, vagy gyík akadt elébük. — Sokáig él az ember és jó egészségnek örvend, ha nagypénteken fürdik, ha gólyavért iszik, vagy ha temetőföldet hord magával. — Ha a kis gyermek keresztelésekor pityereg, már első esztendejében meg fog halni. (Ha ez igaz volna, akkor már talán kihalt volna az

egész emberiség, mert száz kis gyermek közül kilenczvenkilencz a keresztelés alkalmával bizony úgy sir, ahogyan csak bir!) Ha valaki csuklik, akkor az illetőt valahol emlegetik.

A végtelenségig folytathatnám a különféle apróbb babonás szokásokat és mondásokat. De ezt nem teszem, mert azt hiszem, hogy azok, akik könyvemet eddig elolvasták, egy kicsit már kijózanodhattak eddigi babonás tévhitükből, ezeknek tehát fölösleges volna még hosszasabban prédikálnom; akik pedig még mindig babonások maradtak, azokat száz könyvvel és ezer példával sem lehetne kigyógyítani a babonából, mert meg vagyon irva: A butaság ellen az istenek is hiába küzdenek.

Okos ember nem hisz semmiféle babonás szokásban és mondásban.

Imádságféle a babonások részére.

Van a katolikus egyháznak egy „Hiszek egy“ kezdetű imádsága (az apostoli hitvallás). Ráadásul én is csináltam egy „Nem hiszek egyet“ a babonások részére, mely így hangzik:

Nem hiszek a boszorkányokban; nem hiszem, hogy a járványos betegségeket a tanult doktorokon kívül a világcsaló szédelgők is tudnák gyógyítani; nem hiszem, hogy aszály idején mindenféle hókusz-pókuszszal esőt lehetne indítani; nem hiszek a garabonciásokban; a táltosokat vagy az u. n. váltott gyermekeket nem tartom a boszorkány porontyával kicserélteknek; nem hiszek a lidérczek gonoszságában,

mert tudom, hogy a bolygó tűz nagyon is természetes tünemény; nem hiszem, hogy az ember lelke a sírból kikelve, uton járhatóna, haza járhatóna, szóval nem hiszek a kísértetekben; nem hiszem, hogy sárkányok léteztek; nem hiszek a kincsőrző-lelkekben s annál több eszem van, mintsem a föld gyomrában pénzt, kincset keressek; nem hiszek a kuruzsolás titkos mesterségében, azért kuruzslóhoz, vagy javasasszonyhoz sohasem megyek; nem hiszem, hogy az álom jelentene valami különöset; nem hiszek a vak szerencsében s így a lutrira nem rakok; nem hiszek a szellemidézésben; nem hiszek a babonás napok, számok, állatok, növények és ásványok szerencsében, vagy szerencsétlenségében; nem hiszek az üstökös csillag, vagy más égi test és tünemény megjelenéséből következtetett jóslásokban s általában nem hiszek semmiféle babonában, semmiféle babonás szokásban és mondásban, — de hiszek egy Istenben. Amen.

Ezt nem ártana némely babonás embernek könyv nélkül megtanulni.

Az igaz vallás és a babonás tévhit közti különbség.

Hogy miben áll az igaz vallás lényege s mik ezeknek tanai, azt már a gyermekek is tanulják az iskolában a hitoktatójuktól. A felnőtt ember részint a papok prédikációjából, részint könyvekből tanulhatja meg a vallást részletesebben ismerni.

Aki okulni, javulni, erkölcsösödni és tökélyesbülni akar, annak vallásosnak kell lennie.

Hogy mi az a babonás hit, ezt bajos egy pár szóval megmondani. Nincsenek nagyon messze a hasonlattól azok, kik a babonás hitet a vallásos túlbuzgósággal — fanatizmus, bigotizmus — akarják rokonságba hozni. Még közelebb tapogatóznak azok, akik a babonás hitet a a vallásos hit túlhajtásának, kinövésének, erőszakos metszésének mondják. De azért e két hasonlat csak sántít. Még meglehetősen messze van a babonás tévhit helyes meghatározásától.

Erre vonatkozólag Varga János Babonák könyvében ezt olvastam: „Sok babonaság azért nem akarkiveszni, mert a mai műveltség mellett is maga a vallás ápol oly hitet, mely a tudatlan és műveletlen embert könnyen túlzásokra, vallásos babonákra vezetheti. Ilyen része a vallásnak az, mely a jó és bukott angyalokról beszél, mely őrző angyalokat és ördögöket tanít, melyek közül az első folyton az ember mellett áll és őt a jóra vezérli, másika pedig vele incselkedik és roszra csábitja. Ilyen továbbá a vallás azon része, mely a csodákról szól stb. . .“

A félig művelt ember rámondaná, hogy jól beszél ez a Varga János, hogy igaza van. Pedig dehogy beszél jól, dehogy van igaza!

Az angyalok, ördögök és igazi vallásos csodák olyan messze vannak a babonától, mint az ilyen Varga János-féle emberek az igaz Istentől. Aki nem hiszi el, hogy vannak angyalok és ördögök, aki nem hisz az igazi csodákban, az nem hihet a túlvilág létezésében sem, az nem hiheti

a lélek hallhatatlanságát sem, az nem hisz semmiben és senkiben, tehát Istenben sem.

Istenben hívő ember így gondolkozik: Ember vagyok. Van testem és lelkem. Testem halálom után porrá lesz, mert porból lett. Lelkem hallhatatlan. Az ember lelke a test halála után a túlvilágba jut. A másvilágon a jó ember lelke üdvözülni, a rossz ember lelke elkárhozik.

Bizony, bizony mondom, Varga János többet ártott az előbb idézett pár szavával a vallásnak, mint az egész könyvével használt a felvilágosodásnak!

A ki a babona ellen ir, az ne a vallást bántsa!

Avagy kérdem az olyan Varga János-féle emberektől, melyik az a vallás, a melyik a babonával egy gyékényen árul, amelyik a babonát ápolja? Teszem azt, melyik vallás tanítja azt, hogy hazajáró lelkek léteznek? Hiszen a biblia ó-szövetségében is meg van írva, hogy az Úr senkit vissza nem enged jönni a másvilágról. A bibliában meg van írva, hogy a szegény Lázár, midőn a másvilágon látta, mint szenvednek a az irgalmatlan dúsgazdagok, az uzsorások és gonoszok, a mértékletlen életüek és máséval gazdálkodók, — kérte az Urat, hogy bocsássa őt vissza, vagy küldjön valakit a másvilágról az ő atyafiaihoz, aki őket jó életre intse, nehogy azok is elkárhozzanak. De az Úr azt felelte neki: azért vannak nekik prófétáik (papjaik és tanítóik), hogy azokat hallgassák és azért vannak törvényeik, hogy azokat megtartsák!

Különben a hazajáró lelkekre, vagy kísértetekre a magyar embernek is van egy jó köz-

mondása, mely így szól: A rosztat a másvilágról nem eresztik, a jók pedig nem kívánkoznak vissza.

Egy valaki meg olyan formán akarta a választ egy kalap alá vonni a babonás tévhittel, hogy azt hozta föl például, miszerint sok templom esőcsatornájának a nyílása olyan sárkányforma pléhből (bádogból) van kalapálva, — tehát ebből is látszik, hogy a vallás vérrokonságban van a babonás hittel.

Az ilyen ostoba beszédre még a haldokló is elmosolyogná magát! Pléhből összekalapált figurát a vallással összehasonlítani!

Egy más valaki meg azt említette fel, hogy egy képen le van rajzolva a sárkány, amint szent-György lovag a lovával letapossa s lándzsájával keresztül szúrja a szörnyeteget. Ebből ő azt következtette, hogy a vallás egy huron pendül a babonás tévhittel.

Elfelejtette a jámbor, hogy az olyan szent képen a sárkány tulajdonképen a bűnt jelenti, jelképezi, a melyet szent-György oly diadalmasan legyőz. Mert olyan borzasztó szörnyeteg a bűn is, de aki fölvertezi magát a vallásosság vértjével és kezébe veszi az erkölcsösség és hit lándzsáját, az könnyen diadalmaskodik fölötte.

Kérdem továbbá az olyan Varga János-féle emberektől, hol van a vallásnak csak egy pontja, a szentírásnak egy szava, amely a babonát ápolná?

Ha a tudatlan és babonára hajló ember még a legtisztább vallást is megszenségteleníti a maga ostoba túlzásaival, — abból még nem következik az, hogy az igaz hit a babonás tévhittel párhuzamban állna.

Csak az olyan ember — aki a vallásosságot, mely az ember szivét és érzelmeit nemesíti, rongja az ember tiszta hitét, mely úgyszólván a tudással megfér — balhitté, mely már aztán minden tudománynak, vallásnak, erkölcsnek esküdt ellensége: aki az igaz vallást valóságos beteges rajongássá túlozza, mely aztán az ily szánalomra méltó embernek azt a kis józan eszét is elbutítja, amivel a jó Isten minden teremtményét fölruházta, — az már nem igazán vallásos.

Olyan vallás nálunk egyáltalában nem létezik, amely a babonát ápolná s dédelgetné. Ezt csak az Istentagadók mondhatják, akik ezen állításaikkal a vallásnak ártani akarnak, Istenben hívő s igazán vallásos ember ilyesmit nem állithat.

Nemcsak, hogy a vallás nem egy a babonás hittel, hanem ellenkezőleg: küzd a balhit, vagyis az u. n. lelki tévelygés ellen.

A tudomány mindenkor és mindenben a vallásnak, ez a tudománynak s mindkettő az erkölcsnek segítségére megy, de aki egyszer teljesen a lelki betegség sötét tömkelegébe tévedt, akit a babonás tévhit mindenestől magának hódított s körmei közé kapott, azon egy könnyen nem segít se a tudományi, se az erkölcsi, se a vallási oktatás.

Igaz ugyan, miszerint a vallásban sok olyan dolog van, ami nemcsak a gyermeki, de általában az emberi értelmet is túlhaladja; sok az eszményi, a csodás elem, amit hinni kell, de megmagyarázni nem lehet: mindazonáltal a hit és a vak-

hit, a vallásos csodák és a babona között éles határvonal van. Ezt a határvonalat mindenkinek ismernie kellene.

A vallás tisztasága, a hit szentsége lenne megszenteltetve, ha az isteni mindenhatóságon kívül más természetfölötti erőben, — az isteni bölcsességen kívül a mindenség más törvényadó-jában — s az isteni mindentudóságon kívül a jövő titkainak, a szivek érzéseinek, a lelkek gondolatainak más ismerőjében is hinnénk.

Ezek előre bocsátása után tudhatjuk, hogy mit tartsunk a csodákról.

Az ősrégi csodákat hinnünk kell, mert azokat vallásunk tanítja, de az újabbkori csodáknál óvatósak legyünk. Ha hallunk vagy olvasunk valamit valami csodaféléről, ha saját eszünkkel nem vagyunk képesek megítélni, valjon az, igazán csodálatos valami-e, vagy csak népbolondítás, ilyen esetben leghelyesebben cselekszünk, ha papjainktól, és tanítóinktól, szóval nálunknál okosabb emberektől kérünk fölvilágosítást. Mindent el ne higyjünk, mert: »Aki könnyen hisz, könnyen csalódik!

Vigyázzunk és éberek legyünk mindenkor és mindenben! Mert ezer meg ezer módja van annak, hogy a szegény vallásos nép azon részét, mely a babonát az igaz vallással amugyis könnyen összetéveszti, lépre ne csalják holmi világámitók az ő mesterségesen csinált csodáikkal.

Az ember imádja Istenét, szeresse embertársait, másnak kárát ne kívánja, amint ezt a biblia tanítja; de ne higyen a farkasnak, mely

báránybőrben közelit hozzá — mint ezt szintén a biblia tanítja.

Az eddig elmondottakból az az üdvösséges tanulság, hogy a babonás hit és képzelem minden körülmény közt ellensége az igaz hitnek és a felvilágosodásnak. A babonás tévhit akadály a erkölcsi tökéletesedésnek, megrontója egyesek boldogságának, sőt nem ritkán még a vagyoni tönkrejutásnak is okozója.

A babonás tévhitnek leghathatósabb ellenszerei az igaz vallásosság és a felvilágosultság.

Néhány szó a tanítókhöz.

A tanítók nevelésügyi szempontból jegyezzék meg az alábbi sorok tartalmát.

Az iskolába járó gyermek már egész tömeget viszi oda a babonás nézeteknek. Ezeknek nyilvánulására azonban az iskolában kevés alkalom lévén, a tanító nem ismerheti azokat mind. De azért küzdenie kell a lappangó ellenség ellen.

A nép között elterjedt, ismertebb babonákat minden jó tanítónak ismernie kell, hogy azok ellen az iskolából megindithassa a harcot. Általános kifakadások és elítélések mit sem érnek. Csak esetenként, alkalomszerűleg lehet és kell sikeresen meggyőzni a növendékeket s a felnőtteket is — egyes babonák képtelen voltáról.

Általában véve már az értelmes tanítás, s az ismeretek terjesztése és a gondolkodásra vezérlés által sok babonás hitet tönkre tesz a tanító,

de különösen a természettudományok nyujtanak erre sok alkalmat.

A természettudományokkal való foglalkozás az Isten mindenhatóságának és bölcseségének legkétségtelenebb bizonyítékait nyujtja s ez által a hitnek erősítésére szolgál; másrészt a természeti lények, erők és tünemények tulajdonsága és okainak ismerése által megtanít mindennek józan, elfogadható, természetes okát kutatni és feltalálni. A természetrajz tanításánál a növények gyógyító, vagy mérges hatásainak ismertetésekor jó alkalom kínálkozik a kuruzslók bűbajoskodásait rejtélyességükből kivetkőztetni, valamint az állatokkal s különböző növényekkel és ásványokkal üzött számtalan babona oktalanságát lehet bebizonyítani. A természettani magyarázatok közben különösen sokféle babonának lehet végét vetni. A lidércz vagy bolygó tűz, a szivárvány, forgószél, harmat, jégeső, üstökös, csillaghullás, holdváltozatok stb. megmagyarázása közben az ezekhez füzött babonákat mind fel kell hozni s egyenkint kimutatni a törvények okait és hatását s a rájuk vonatkozó babonák fonákságait. Az iskolai olvasókönyvek is sok anyagot nyujtanak, ami e célra eredményesen fölhasználható. Olyanféle irányu olvasmányok, mint Arany János »A bajusz« című költeménye egyaránt ajánlhatók mind a nép, mind a serdültebb ifjuság kezébe, a babona oktalan és káros voltának bebizonyítására.

Szerény véleményem szerint a képzetebb tanítók tehetnének a babona kiirtásában is legtöbbet. Van egypár száz tollforgató ember a 22 ezer tanító között, akik minden egyébbel foglal-

koznak hivatalos dolgukon kívül, mindenről irnak, czikkeznek, csak a babonáról nem. Már pedig, ha a tanító népnevelő is egyuttal és nemcsak gyermekoktató, akkor kell, hogy nevének, czimének meg is feleljen s ne csak bitorolja a »népnevelő« szép titulust. A tanító ismeri legjobban a népet. A tanító jól tudja, hogy a romlatlan népben minden jóra meg van a hajlam, csak legyen, a ki elméjét a művelődés alá megmunkálja s megszabadítja lelkét és kedélyét a merev elfogultságtól, a téves előítéletektől és egyéb százfajta burjántól, melyek szívében s eszében minden nemes helyet elfoglalva tartanak. A tanító tudhatja, hogy e burjánok közt legveszélyesebb gyom a b a b o n a. Beláthatja tehát a tanító, hogy minden szó és minden tett, mely a b a b o n a e l l e n emelkedik, s azt kiirtani törekszik; határozottan jó szolgálatot teljesít a n é p n e v e l é s s i g y a n é p m ű v e l ő d é s érdekében.

Rajta tehát, akik hivatottabbak, képzetebbek, irjanak többet, jobbat, okosabbat, mint csekélységem. Világosítsák föl a gyermeket, az ifjút s a felnőtt népet.

Minél többet munkálkodjunk, dolgozzunk s akkor lesz tekintélyünk. Mutassuk meg, hogy igazán n é p t a n i t ó k, n é p n e v e l ő k vagyunk. Olvassunk minél többször, minél többet s minél nagyobb figyelemmel. Tanulmányozzuk a könyveket s a népet, hogy jó szolgálatot tehessünk édes hazánknak, a társadalomnak, az emberiségnek. Ha valakinek van sok szabadideje hivatalos dolgán kívül, úgy minden bizonynyal a tanítónak

elég van. Szabad időnk egy részét tehát olvasással töltsük, hogy irhassunk. Aki nem olvas, az írni sem fog tudni.

Rajta! Előre a tollal a n é p v i l á g o s i t á s a érdekében. Terjeszszünk világosságot, ahol még sötétség vagy homály uralkodik; ahol pedig már világosság van, oda ne bocsássuk be a sötétséget.

Rajta! Előre a tollal a b a b o n a k i i r t á s á r a.

M u t a s s u k m e g a v i l á g n a k , h o g y v a l ó b a n n é p n e v e l ő k v a g y u n k !

Bucsuszó.

Könyvem elején megírtam az előszót, legyen szabad most rövid zárszót is intéznem a közönség azon részéhez, mely nem kizárólag az okulás céljából, hanem a nemes szórakozás kedvéért olvasta jelen könyvemet elejétől végig.

Amit az előszóban ígértem, csekély erőmtől telhetőleg igyekeztem annak eleget is tenni. Ha itt-ott többet, szebbet s helyesebbet vártak, ha némely részben unalmas s másutt tulvidám voltam, ezt tudják be annak, hogy első ízben léptem önálló könyvvel a nagy nyilvánosság elé.

Részemről mindent megtettem a legjobb szándékkal. A kitűzött cél tisztán lebegett lelki szemeim előtt: a babonát irtani oly módon, hogy az olvasó vallásában ne csak meg ne ingattassék, hanem ellenkezőleg: meg is erősítettessék.

Hogy miként sikerült ily irányban adott szavamot beváltanom, ezt a művelt olvasó és a részrehajlatlan bírálók ítéletére bízom.

És most még néhány okos szót intézek a felnőtt olvasó közönséghez.

Bemutattam a babonát egész valójában, tisztán és hiven. Láthattuk, hogy veszélyes ellenséggel volt dolgunk. Ilyen veszélyes ellenség kiirtására mindent el kell követnünk.

Nem tüzzel-vassal, hanem időről-időre, esetenként kell a babonás embert e lelki betegségéből gyógyítani. Kiirtására minden helyes eszközzel törekedni első sorban a nevelés elengedhetlen feladata. Legfontosabb szerepe jut itt a családi nevelésnek. Értelmes és tapintatos szülők óvakodnak gyermekeik előtt babonás nézeteket nyilvánítani, még ha önmaguk talán hinnének is azokban. Hogy a babonának még a hirneve is kiveszszzen, ennek a természettudományok terjesztésén kívül még egy módja van. Ne ijesztgessük a gyermekeket a boszorkánynyal. Ne tanítsuk meg fiainkat még a boszorkány nevére sem. Akkor aztán nem lehet kire fogni, ha a mostoha természet — a Mindenható hatalmánál fogva büntetésül — járványos betegségekkel látogat meg embert és állatot és nem lesz kire fogni, ha egy országos szárazság (aszály) lepörköli a vetéseket.

Az álmok magyarázgatása, szerencse-számok álmodása, lutri-rakás, kártyavetés, a pénteki nap és a 13-as szerencsétlenségében s a 7-es szám szerencséjében való vakhit s más ilyen dolgoknak gyakori emlegetése is nyomot hagy a gyermeknél s elfogulttá, előítéletessé s végre egészen babonássá teszi őt.

Ezeket s ezekhez hasonlókat okos szülők lehetőleg ne is emlegessenek a gyermek előtt mindaddig, míg ez annyira nem fejlődött értelmileg, hogy önmaga

is képes a természetes és természetellenes dolgok között különbséget tenni.

Ha pedig mástól hallana a gyermek babonát, ennek képtelenségét és alaptalanságát kimutatni a szülők el ne mulasztják. Arra is gondosan ügyelniök kell az atyáknak és anyáknak (nevelőknek, tanítóknak), hogy gyermekök ne jusson olyan környezetbe, hol világosság helyett homály borulna lelkükre.

Meggondolatlan szülők, de különösen dajkák és cselédek a síró kisededet — ki talán éhes, szomjas vagy fájdalmat érez, a helyett, hogy sirása okát kikutatnák és megszüntetnék — azzal szokták elhallgattatni, hogy mamussal, kéményseprővel, cigányasszonnyal, drótos tóttal, rongyos zsidóval s több effélével ijesztgetik. Az ilyen ijesztgetés számtalan kiseded lelkébe beplántálta a rettegést és a babona csiráit, nem is említve azt, hogy ezen oktalan-ság sok kisededet döntött a „nyavalya-törés“-nek nevezett betegségbe, sőt nem ritkán a sírba is.

A gyermeki élénk képzeletet megragadó mesék, amely fontos eszközei lehetnek a kedély művelésének, épen olyan veszélyesekké válhatnak, ha azokat kellőleg meg nem válogatjuk.

A boszorkányok, lidérczek, 7-fejű sárkányok, kísértetek, hazajáró lelkek s más ilyen soha nem létezett, képzelt lényekről szóló rémtörténetek elmesélése valóságos étető mérgek, melyek képzelődővé, félnékké és babonássá teszik a gyermekeket. Ezért óvni kell őket az ily badar mesék hallgatásától.

Legkivált a kísértetes mesék azok, melyekből már korán megtanul minden ismeretlentől megijedni, félni a sötétségtől, félni az éjféle órától, melyen a mesebeli kísértetek járnak, szóval reszketni

a saját árnyékától. Gondoljuk csak meg, hogy aki folytonos félelemben és bátortalanságban növekedik fel, milyen ember lesz abból? Bátorságával kivész belőle a józan ítélő tehetség is, lesz belőle saját magának nyüge, akivel minden bolondos, hóbortos dolgot elkövetnek. Például: pajkos legények lepedőben megkisértik s a szegény feje — a nagy közönség nem kis mulatságára — szentül meg van győződve, hogy a roszak halálra gyötrik. Pedig a hazajáró lelkeknek és kísérteteknek csak ijedtség a szülő anyja és beteges képzelődés az édes apja.

Ismételve mondom: ha nem tanítjuk meg gyermekeinket a boszorkányos és kísértetes mesékre, ki fog veszni annak még a neve is, és sok-sok embert megmentünk vele a holtra ijedéstől, a nyavalyatóréstől s az elbutulástól, még többet attól, hogy ostobaságát és babonás könnyenhitését keserves kára ne sirassa. A kinek kedve van hozzá, megkérdezheti a legnagyobb betegségben, a nehéz nyavalyában szenvedőket, hogy miképp kapták bajukat, betegségüket és száz közül kilenczvenkilencz azt vallja, hogy ijedtségtől.

Azért fordítsunk apáink régi bűnén egyet s ha már megtanulták gyermekeink a boszorkány, kísértet és hazajáró lelkek nevét, tanítsuk meg őket arra is, hogy miként kell ezeket a rémitő teremtések megfogni! Tanítsuk meg őket arra, hogy a kísértetféle csak azt üldözi, aki megijed tőle, de ha az ember szembe fordul vele, akkor ő kelme fut meg a gyöpről.

Mondjunk el nekik megtörtént eseteket és példákat. Száz meg száz ilyen történet forog közszájon, néhányat e könyvben is találtunk.

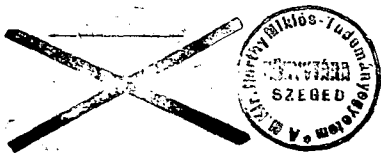
Az eddig elmondottakból levonhatjuk azt a következtetést, hogy egy nemzet sem lehet valóban művelt, ha népműveltsége el van hanyagolva. Ez olyan igazság, ami felett vitatkozni nem lehet. Tehát minden nép jólétének és boldogulásának — a mennyiben a földön boldogságról szó lehet — föltétlen kezeleke a népműveltség. Épen ezért az újabb korban minden állam s az egész társadalom megfeszített erővel s fokozódó buzgalommal munkálkodik az eddig annyira elhanyagolt népnevelésen.

Világosság! Haladás! Művelődés!

Ez a XIX. század jelszava. Szomorú tény azonban, hogy a felvilágosultság egyúttal a vallástalanságot és az erkölcstelenséget is eredményezte. De ez csak a féligműveltekre áll, amennyiben az ilyenek abban találják a műveltség netovábbját, ha vallástalanok, hitetlenek s így istentagadók és erkölcstelének. Pedig ellenkezőleg áll a dolog: minél műveltebb és felvilágosultabb az ember, annál vallásosabb, annál erkölcsebb s annál kevésbé babonás.

A babona kiirtását, a tudomány és vallás ápolását és terjesztését ajánlom a család, az egyház, az iskola és az irodalom nagyobb figyelmébe.

Iskolákat, olvasóköroket s helyesen szerkesztett néplapokat, népkönyvtárakat s jó könyveket a népnek! — és a babona ki lesz irtva.

Tartalomjegyzék.

	Lap
Előszó a művelt közönséghez	5
babonáról általában	13
boszorkányokról	24
járványos betegségekről	30
Járványos betegségek az állatoknál	33
A mikor nagy szárazság van	35
Kik azok a garaboncziai diákok?	38
A korcsszülöttekről	39
A lidérczekről	42
Sírból kikelttek	44
Vannak-e kísértetek?	45
A sárkányokról	49
A kincskeresők	51
A javasasszonyokról	55
Az álmoskönyvekről és a lutriról	59
A kártyavetés és a cigányasszonyok	63
Babonás számok	65
Babonás napok	68
Babonás állatok	75
Babonás növények	80
Babonás ásványok, bűvereklyék, bűbájosság, varázsital Szellemidézés	82
A csillagos égről és a tüneményekről	87
A jóslásokról	89
Apróbb babonás szokások és mondások	92
Imádságféle a babonások részére	96
Az igaz vallás és a babonás tévhit közti külömbőség	97
Néhány szó a tanítókhöz.	103
Bucsuszó	106

